

ΠΕΡΙ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ¹

Ἀληθῶς, Κύριοι, ἐνώπιον ὑμῶν, Ἑλλήνων πολιτῶν ἐντίμων καὶ φιλησύχων, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι πολλὰ πιθανῶς μεγάλα ἔργα ἐπέτελεσαν, οὐδέποτε ὅμως ἔφερον τὸ χρυσόστικτον τῶν ἵπποτῶν ζῆφος, ὁμιλία περὶ μονομαχίας ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὅλως ἄσκοπος, ἂν μὴ ἐπιεικέστερον κρινομένη, ὡς ἱστορικοῦ ἀπλῶς ἐνδιαφέροντος ἀξία.

Ἄλλ' ἀτυχῶς, ἀπὸ τινός χρόνου ἀλλεπάλληλα καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ συνέβησαν κρούσματα ἵπποτισμοῦ· καὶ ἐνῶ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις ἡμῶν καθ' ἑκάστην πίπτουσι θύματα τῆς καθολικῆς ὀπλοφορίας καὶ τῆς τυχαίας ἐξάψεως τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, ἐν ἐτέροις πεδίοις, μᾶλλον ἐρήμοις, συναντῶνται μέλη τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ φονεύσωσιν. Ἐὰν δὲ λάβητε ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς ἡμετέρας Πατριδος δὲν εἶνε τοσαῦτον μέγας, ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀπειλητικιώτατῃ ἡ τάσις αὕτη πρὸς μετανάστευσιν εἰς τοὺς ἀγνώστους τοῦ θανάτου κόσμους, θέλετε ἐννοῆσει διατὶ ἐτόλμησα νὰ σᾶς ἀπασχολήσω ἐπὶ τινὰ ὄραν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου περὶ μονομαχίας ὁμιλῶν.

Ἡ τοῦ παλληκαρισμοῦ νόσος ἢ κατέχουσα τὰ κατώτερα τῶν ἑλληνικῶν κοινωνιῶν στρώματα καὶ ἀπηνῶς μαστίζουσα αὐτά, ἔχει αἰτίας ἀναγομένας εἰς κύκλον, τὸν ὅποιον δὲν δύναται τις νὰ ἐρευνήσῃ ἐνώπιον ἀκροατηρίου συλλόγου ἐπιστημονικοῦ. Ἡ μονομαχία ὅμως, ἢ βαθμηδὸν ὑπεισδύουσα ἐν τοῖς ἐθίμοις τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τάξεων καὶ δυναμένη σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀποβῆ ὀλεθρία αὐταῖς, ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον μελέτης ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ, καθότι εἶνε παράπτωμα τοῦ ὁποίου ἢ εὐθύνη βαρύνει σύμπασαν τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, τὴν ἐπὶ πολιτισμῷ σήμερον ἐγκυχωμένην, καὶ τοῦ ὁποίου ἢ καταπολέμησις ἀνήκει οὐχὶ εἰς ὠρισμένων ἀτόμων ὁμιλον, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν ὑπεύθυνον ὀλομέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἧς ἡ περὶ μονομαχίας πεποιθήσις, φωτιζομένη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πείρας, δύναται μόνη νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τὴν βαρβαρωτέραν τῶν ἕξεων.

Ἐμίλησα περὶ πεποιθήσεως καὶ ἡδύνατο πᾶς τις ἐξ ὑμῶν νὰ μοι

¹ Ἀπηγγέθη ἐν τῷ Συλλόγῳ τῇ 15 Δεκεμβρίου.

ἀπειθὴν τὴν παρατήρησιν : καὶ μήπως ἠμφισβητήθη ποτὲ ὁ βάρβαρος, ὁ ἀποτρόπαιος, ὁ ἐγκληματικὸς τῆς μονομαχίας χαρακτήρ; Πάντες φρονοῦσιν, ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶνε σκαιόν, εἶνε βάρβαρον, ἀλλ' ἢ πεποιθήσις αὕτη προσκρούει πρὸς ἐτέραν πεποιθήσιν καὶ κατανικᾶται ὑπ' αὐτῆς· προσκρούει πρὸς τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ ὑβρίζουμένη τιμὴ μόνον ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος ἐξαγνίζεται. Οὐδείς, οὐδὲ οἱ θερμότεροι τῶν συνηγόρων τῆς μονομαχίας θεωροῦσιν αὐτὴν μέσον ἰκανοποίησεως ἀγνόν, ἀλλ' ἀνάγκην ἀτυχή, ἐπιβεβλημένην παρὰ τῆς ὑποχρέωσεως τὴν ὁποῖαν ἕκαστος ἀπέναντι τῆς κοινωνίας ἔχει, ἵνα ἀμύνηται κατὰ τῶν ἐναντίων τῆς τιμῆς αὐτοῦ προσβολῶν καὶ προσφέρῃ τὴν ζωὴν τοῦ χάριν αὐτῆς. Ἄλλ' ἄρα γε ἐκεῖνος, οὐτινος ἐξυβρίσθη ἡ τιμὴ, δύναται ν' ἀποπλύνῃ τὴν ὑβρίν ἐπιδεικνύων τὸ θάρρος ὅπως ἐκθέσῃ ἑαυτὸν ἐνοπλον ἀπέναντι ἐνόπλου ἀντιπάλου;

Ἡ μόνου πρὸς μόνον μάχη ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον παρὰ τοῖς Γερμανικοῖς φύλοις ὡς μέσον ἀποδείξεως ἐν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ ποινικῇ δικαιοσύνῃ. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν μαρτυρεῖ, ὅτι αὐτοὶ διήλθον διαφορὰ δουλείας στάδια. Ὑπῆρξαν δούλοι τῆς θεότητος, ὑπῆρξαν δούλοι τῆς ἀνθρωπίνης τυραννίας, ὑπῆρξαν δούλοι, ἔστιν ὅτε, ἀχαλινώτου ἐλευθερίας. Ἡ μονομαχία εἶνε προῖόν τῆς θεοκρατικῆς ἐποχῆς. Ἀδυνατούσα ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη ν' ἀνεύρῃ τὸ δίκαιον, ἔτασσεν ἀπέναντι ἀλλήλων τοὺς διαδίκους καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν συνδρομὴν τῆς θεότητος, ἵνα αὕτη ὀδηγήσῃ τὸ ξίφος τοῦ δικαίου ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀδικούντος. Ὁ ἠττώμενος ἐν τῇ μάχῃ ἠττάτο ἐν τῷ δικαίῳ.

Ἡ μονομαχία λοιπὸν εἶνε ἐφεύρεσις τῆς ἐρεβώδους ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀντιληφθῇ τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀνεύρεσιν αὐτοῦ ἐξήρτα ἀπὸ τῶν οἰωνῶν.

Διὰ τῶν Γερμανικῶν φύλων ἡ δικαστικὴ μονομαχία διεδόθη παρὰ τοῖς Γαλάταις καὶ παρ' ἄλλοις, σὺν τῷ χρόνῳ, λαοῖς, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἡ μονομαχία ἤρξατο ἐξαφανιζομένη ὡς μέσον ἀποδείξεως ἐν τῇ πολιτικῇ δικαιοσύνῃ καὶ βαθμηδὸν προσέλαβεν οἶον καὶ σήμερον φέρει χαρακτήρα. Ἀλλὰ τίς εἶνε ὁ χαρακτήρ οὗτος; Ἡ ἰκανοποίησις τῆς τιμῆς, ἡ ἀναίρεσις τῆς κατὰ τινος προσώπου προσαφθείσης ὑβρεως, ἡ ἀνόρθωσις τῆς ἐναντίον τῆς ὑπολήψεώς τινος γενομένης προσβολῆς. Οἱ πολλοὶ δοξάζουσιν, ὅτι ἡ μονομαχία εἶνε τὸ μόνον μέσον ἰκανοποίησεως τὸ ἐμπρέπον εἰς ἀνδρας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγεννήθη ζήτημα περὶ τιμῆς, ἕτεροι δὲ ἀποδίδουσιν αὐτῇ μᾶλλον ἐκτεταμένην ἔννοιαν, ἰσχυρίζόμενοι οὐχὶ μόνον, ὅτι ἡ διὰ τῶν ὄπλων λύσις τοιούτων ζητημάτων εἶνε ἡ προσήκουσα εἰς ἀνδρας

ἐντίμους, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑφισταμένου τοῦ τῆς μονομαχίας ἐθίμου τὸ ἄτομον καθίσταται μᾶλλον σεβαστὸν καὶ ἢ ἐν τῷ κοινωνικῷ συνδέσμῳ ἀρμονία ἀσφαλεστέρα.

Ἄλλ' ἐν οἰαδῆποτε ἐννοία ἂν ἀποδεχθῶμεν τὴν μονομαχίαν, εἴτε ὡς ἐξώδικον περὶ δικαίου πάλιν, εἴτε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς προλήψεως, ὅτι ἡ τοῦ ἄρρενος φύλου τιμὴ δέον νὰ ἔχη παρ' ἑαυτῇ φύλακας ἀγρόπνους καὶ αἰωνίους τὴν γενναιότητα καὶ τὸ θάρρος καὶ ὑπ' αὐτῶν μόνον νὰ προστατεύηται, αὕτη παρίσταται πάντοτε σαφῆς, σαφεστάτη ἀρνήσις παντὸς τῆς λογικῆς κανόνος.

Ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ μονομαχία καθιερώθη ὡς τὸ μόνον μέσον ὑπερασπίσεως τῆς τιμῆς, ἦτο ἐποχή καθ' ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ νομοθέται καὶ αὐτοὶ οἱ δικασταὶ ὑφ' ἐνὸς κατείχοντο πόθου, ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ χύνωσιν αἷμα. Ἦτο ἐποχή καθ' ἣν ἡ ποινικὴ δικαιοσύνη εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐξολόθρευσιν παντὸς ἀνομήματος διὰ τῆς ἐξολοθρέυσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι οὐδεμία νόσος, οὐδεὶς πόλεμος ἀπέστειλε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοσοῦτον θνητῶν πλῆθος εἰς τὸν ἄδην, ὅσον ἡ συνειδήσις τῶν ποινικῶν δικαστηρίων. Πανταχοῦ ὑπῆρχον διαρκῶς ἐστημένα τὰ ὄργανα τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως καὶ ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου οὐχὶ μόνον τῶν ἀνδρῶν, οὐχὶ μόνον τῶν γυναικῶν, οὐχὶ μόνον τῶν κηπίων δὲν ἐφείδετο, ἀλλ' οὐδ' αὐτῶν τῶν ζῴων, ἅτινα ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη κατεδίκαζε διὰ παραβάσεις τῶν καθεστηκότων νόμων. Ἐπὶ Ἐρρίκου Η' εἶχον θανατωθῆ ἑβδομήκοντα δύο περίπου χιλιάδες ἀνθρώπων, ἀδυνατεῖ δὲ ὁ κάλαμος τοῦ ζῶντος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι νὰ περιγράψῃ τὰς φρικαλεότητας, ἄς τινες τὰ δικαστήρια ἐπετέλεσαν ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου καὶ τῶν νόμων ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΒ' ἢ ἐπὶ Φιλίππου Β' τῆς Ἰσπανίας.

Ὑπὸ τοιαύτας λοιπὸν συνθήκας ἡ μονομαχία ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὡς μέσον ἐξιλεώσεως τῆς τιμῆς· ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοσοῦτον αἰμοβόρων χρόνων καὶ ἡ τιμὴ αὕτη ἐπόμενον ἦτο νὰ βυθίζηται ἐντὸς τοῦ αἵματος ἵνα ἐντὸς τούτου ἀποπλύνῃ τὴν προσαπτομένην αὐτῇ ὑβρίν. Εἶνε λοιπὸν ἡ μονομαχία λείψανον ἀποτρόπαιου ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπος ἦτο θηρίον ἀγρίον καὶ αἰμοχαρές, ἀλλὰ σήμερον οὐδεὶς τῆς λογικῆς κανὼν δύναται νὰ στηρίξῃ αὐτήν, οὐδεμία τοῦ καταπληκτικῶς προαχθέντος πολιτισμοῦ ἀκτίς νὰ τὴν φωτίσῃ.

Ἐὰν ἡ τιμὴ εἶνε τὸ ἱερώτερον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιτρέπεται ἡ προσβολὴ τοῦ δικαιώματος τούτου νὰ φέρηται ἐνώπιον τῆς τύχης, ἵνα παρ' αὐτῆς κριθῇ; Ἐὰν ἡ τιμὴ εἶνε τὸ πολυτιμώτερον τῶν δικαιωμάτων, ἐπιτρέπεται ὁ θεωρῶν τὸ δίκαιωμα αὐτοῦ

τοῦτο προσβεβλημένον, νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς προσβολῆς, θέτων ἐν κινδύνῳ ἕτερον ἐπίσης πολύτιμον δικαίωμα αὐτοῦ, τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς; Μόνον ὁ ζῶν μέσῳ κοινωνίας βαρβάρων ἀνθρώπων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἄρχει ἡ ἀγρία τοῦ ἀτόμου θέλησις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὅπως ἐνόπλιως προστατεύῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν κοινωνίαις εὐνομουμέναις, ἐν αἷς ἄρχει ἡ κοινὴ θέλησις ὑπο τὸν τύπον τοῦ νόμου, ἐν αἷς ἡ τιμὴ εἶνε ὁ ἐπισημότερος τοῦ ἀτόμου τίτλος, ἡ ἔνοπλος τῆς τιμῆς προστασία εἶνε ὕβρις κατ' αὐτῆς τῆς τιμῆς, ὕβρις κατ' αὐτῆς τῆς κοινωνίας ὀλοκλήρου.

Ἡ τιμὴ ἀπέχει πολὺ τοῦ θάρρους· καὶ ὁ θέλων νὰ συντκτύσῃ τὰς δύο ταύτας, ὅπως ζένας πρὸς ἀλλήλας ἐννοίας, καταφωρᾶται παραλογιζόμενος. Ἡ τιμὴ προστατεύεται ὑπ' αὐτῆς τῆς τιμῆς, προστατεύεται ὑπὸ τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἡ κοινωνία ἀποδίδει εἰς τὴν ἔννοιαν, τὴν διὰ τῆς λέξεως τιμὴ ἐκδηλουμένην. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τις ἔχων ἀπόλυτον τοῦ θάρρους ἀνάγκην, εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ὅστις ἀποφασιζεῖ ν' ἀπολέσῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Μόνον εἰς αὐτὸν εἶνε ἀναγκαῖον τὸ θάρρος, ἵνα προσβάλλῃ τὰ διάφορα δικαίωματα τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, παρ' ἧς ζῆ καὶ εἰς αὐτὸν εἶνε κτῆμα πολύτιμον ἢ γενναιότητα, ἵνα μὲ τὸ φονικὸν ὄπλον ἀνὰ χεῖρας προστατεύῃ τὰς ἀνηθίκους καὶ παρανόμους πράξεις του.

Ἡ ἱστορία τῆς μονομαχίας εἶνε πλήρης γεγονότων, ἐν τοῖς ὁποίοις εὐρίσκει τις πόσον ἀτυχῆς, πόσον παράλογος, πόσον ἀναξία ἀνθρωπίνων ὄντων, ἀποβαίνει σχεδὸν πάντοτε ἢ ἐν τῷ λεγομένῳ πεδίῳ τῆς τιμῆς συνάντησις.

Ἡ λεπτὴ ἀνατροπὴ εἶνε συνήθως, λέγουσιν οἱ τῆς μονομαχίας συνήγοροι, ἡ αὐξάνουσα τὴν εὐαισθησίαν τῶν κατόχων αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διὰ τὴν ἐλαφροτέραν τῶν ὕβρεων, διὰ τὴν μάλλον τυχαίαν τῶν παρεξηγήσεων, διὰ τὴν κωμικωτέραν τῶν αἰτιῶν, αἰσθάνονται τὸ καθήκον νὰ διευθύνωσι τὸ βῆμα μακρὰν τῆς πόλεως ἵνα ἀνταλλάξωσιν ἐκεῖ βολὰς ἢ σπαθισμούς. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἄνθρωποι οἱ μὴ τυχόντες τόσο ἀρχαιοειδοῦς ἀγωγῆς οὐδέποτε ἐννοοῦσι τὸ καθήκον αὐτό. Πράγματι, κύριοι, ἀπαιτεῖται λίαν διαφανῆς ἀγωγή, ὅπως ἕνεκα διαφορουμένης τινὸς φράσεως ἢ ἐλαφρᾶς ἔριδος αἰσθανθῇ τις τὸ καθήκον νὰ φονευθῇ ἢ φονεύσῃ, λησμονῶν τὰ ὑπέρτατα καὶ ἱερὰ ἐκεῖνα καθήκοντα, ἅτινα τῷ ἐπιβάλλοντι ἀπέναντι τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, ἀπέναντι τῆς πολιτείας. Διότι ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα ὡς μέλος οἰκογενείας, ὡς μέλος κοινωνίας, ὡς μέλος πολιτείας καὶ ὀφείλει αὐτὰ

τὰ καθήκοντα νὰ τηρῇ ἀπαρεγκλίτως, ἐὰν ἔτυχεν ἀληθῶς ἐπιμεμηλημένης ἀνατροφῆς καὶ ἐὰν ἔχῃ ζωηρὸν ἐν ἑαυτῷ τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς. Τὰ καθήκοντα ταῦτα ἅπαντα ἀπαρνεῖται καὶ λησμονεῖ ὁ μεταβαίνων εἰς τὸ πεδίον τῆς μονομαχίας.

Δι' αἰτίας ἐλαφρᾶς ἐν τούτοις κρίνεται, παρὰ τῶν μετριοτέρων τῆς μονομαχίας φίλων, λίαν ὑπερβολικὴ καὶ ἄτοπος ἢ διὰ τῶν ὄπλων ἐπιδιώξις ἱκανοποιήσεως. Δι' αἰτίας βαρυτέρας ὁμως, διὰ περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ τιμὴ καίριως προσβάλλεται, θεωρεῖται καὶ παρ' αὐτῶν, ὅτι οὐδὲν ἕτερον μέσον ἀντάξιον τοῦ μεγέθους τῆς ὕβρεως ἀπομένει, ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐπιβάλλεται ἡ ἀτυχῆς τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος ἀνάγκη.

Ἐπιθέσατε λόγου χάριν λέγουσιν, ὅτι προσβάλλει τις τὴν τιμὴν τῆς συζύγου σας, ἀφοῦ πρότερον προσέβαλε τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἡ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἀνέλιξις τῆς ῥωμαντικῆς ταύτης ἱστορίας ἤθελε πολλὰ ἀποκαλύψει μυστήρια καὶ πλείονα γεννήσει σκάνδαλα, τοῦθ' ὅπερ οὐδὲν δύναται ν' ἀνεχθῆ ὁ προσβληθεὶς σύζυγος. Μόνον ἐν τῇ μετὰ τοῦ ὕβριστοῦ μάχῃ θέλει τιμωρῆσαι τὸν ἔνοχον, μόνον ἐν αὐτῇ θέλει ἐξιλεῶσαι τὴν διαμρισηθηθεῖσαν τιμὴν αὐτοῦ.

Ἐπιθέσατε λοιπὸν ὅτι ἡ τρυφερὰ ὑμῶν σύζυγος, τῆς ὁποίας ἡ χεὶρ μόνον σὰς ἀνήκει, διότι ὀλίγιστοὶ εἰσὶν οἱ εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι σύζυγοι, οἵτινες κατέχουσι καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὴν καρδίαν τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν τιμῶσι διὰ τοῦ ὀνόματός των, προσφέρει τὴν καρδίαν αὐτῆς εἰς ἕτερον θνητὸν εὐτυχεῖ, πολὺ ὑμῶν εὐφυστέρων ἢ ἡλιθιωτέρων καὶ ὅτι ὑμεῖς ἔχετε τὴν σπανίαν εἰς συζύγους διορατικότητα ν' ἀνκαλύψῃτε, ἔστω καὶ τελευταῖος, τὴν ἀπιστίαν τῆς πολυτίμου ὑμῶν συντρόφου.

Νομίζετε, ὅτι ἐκθέτοντες τὸ στήθος ὑμῶν εἰς τὴν βολὴν τοῦ ὕβριστοῦ σας, ἐξαγνίζεσθε ἐνώπιον τῆς κοινωνίας καὶ δύνασθε ν' ἀναστρέψῃτε ἐν αὐτῇ ὡς ἔντιμος ἄνθρωπος; Οὐχί· διὰ τοῦ τρόπου τούτου οὐδὲν ἕτερον πράττετε ἢ ἐξαγνίζετε αὐτὸν τὸν ἔνοχον, αὐτὸν τὸν ἀτιμασθέντα, αὐτὸν τὸν ἐγκληματίσαντα. Διότι ἡ ἀτιμία δὲν ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, οὗτινος προσβάλλουσι τὸ δικαίωμα τῆς τιμῆς, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἀποπειρᾶται νὰ προσβάλλῃ καὶ προσβάλλει τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἄλλ' ὁ ἔνοχος οὗτος, ὁ ἀτιμασθεὶς οὗτος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἀνταλλάξῃ μεθ' ὑμῶν μίαν βολήν, ἐκπνέρχεται ἀθῶος ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἵνα, ἀμέριμνος καὶ μὲ ἀγνὸν τὸ μέτωπον, ἐπιδοθῇ εἰς νέας τρυφεράς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ μονομαχία ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, προβαλλομένη ὑπὸ τῶν

συνηγόρων αὐτῆς ὡς ἀπαραίτητος ὑποχρέωσις ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, εἶνε τούναντίον πράξεις ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν κοινὴν ἠθικὴν, διότι δὲν ἐξαγνίζει τὸν παθόντα, ἀλλὰ τὸν προσβολέα.

Ποσάκις δὲ ἡ διὰ τῶν ὄπλων σύγκρουσις, προκειμένου περὶ βαρείας κατὰ τῆς τιμῆς προσβολῆς, δὲν φθάνει εἰς τέρμα οὐχὶ μόνον ἠθικῶς εὐχάριστον εἰς τὸν ὕβριστήν, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς εὐτυχές δι' αὐτόν! Ποσάκις, οὐχὶ μόνον τὸ βάρος τῆς ἠθικῆς κατὰ τοῦ προσβολέως προλήψεως παύει διὰ τῆς μονομαχίας βαρύνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῷ διανοίγεται εὐρύτατον στάδιον, ἐν ᾧ ἐλευθέρως δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὠραιότερα τῶν ὀνείρων του!

Ἐπὶ Καρόλου Β' ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ λόρδος Shrevesbury εἶχε προκαλέσει εἰς μονομαχίαν τὸν δούκα τοῦ Buckingham, μεθ' οὗ ἡ σύζυγος του εὕρισκετο εἰς σχέσεις κάτι περισσότερον ἀπὸ ἀβράς. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς ἡ κ. Shrevesbury ἀκολουθεῖ τὸν ἐραστήν αὐτῆς εἰς ἀκόλουθον μετημφιεσμένη καὶ ἀφοῦ ἡ τιμὴ τοῦ συζύγου ἱκανοποιήθη διὰ τοῦ θανάτου του, συναπέργηται μετὰ τοῦ χαριτοβούτου δουκὸς ἵνα διέλθῃ τὴν θεσπεσιωτέραν νύκτα παρ' αὐτῷ.

Τοιούτων σκανδάλων πλειστάκις αἱ διάφοροι κοινωνίαι παρέστησαν μάρτυρες.

Ἄλλ' οὐδ' εὐγένειαν ψυχῆς, οὐδὲ ὑπερηφάνειαν δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ τὴν ἀνεκτικότητά τοῦ προσβεβλημένου ἀπέναντι τοῦ προσβολέως, ὅπταν μετὰ μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος πάροδον, μετὰ 24 ἢ 48 ἡμέρας συγκρουσθῇ μετ' αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγηθῇ τυπικὴ διαδικασία, ἐν ἣ ἀναγνωρίζεται ἰσχυρὰ ἡ ἀφορμὴ τῆς μάχης καὶ ὀρίζονται αἱ λεπτομέρειαι αὐτῆς. Φυσικόν, ἀνθρώπινον, ἀνδρικόν εἶνε τὸ αἶσθημα τὸ αὐτοστιγμῆ ἀμα τῇ προσβολῇ κυριεῦον τὴν ψυχὴν τοῦ προσβεβληθέντος καὶ ἐξωθοῦν αὐτόν εἰς ἄμεσον καὶ σύγχρονον τῇ προσβολῇ ἐκδίκησιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Ὁ ἐν βρασμῷ ψυχῆς φονεύων ἢ τραυματίζων ἢ ἀπλῶς βιαίως κατὰ τινος ἐπιτιθέμενος, εἶνε ἀνθρώπος ἀνίσχυρος νὰ καταστείλῃ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, ἀνθρώπος ἀποβάλλων τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς ἐξάψεως, τὴν χρῆσιν τῆς κρίσεως καὶ τοῦ λογικοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις μετὰ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ἀπὸ τῆς προσβολῆς ἡμέρας ἐγείρει τὴν χεῖρα κατὰ τοῦ προσβολέως, εἶνε νευρόσπαστον κινούμενον διὰ τῶν ἐλατηρίων τοῦ συρμοῦ. Τὸν πρῶτον καίει ἡ αἰφνιδία συναίσθησις τῆς γενομένης αὐτῷ προσβολῆς καὶ αὐτομάτως ἐνεργεῖ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ, τὸν δεύτερον παρασύρει ἡ ἐθιμοτυπία καὶ μεταβαίνοντα εἰς τὸ πεδίου τῆς μονομαχίας παρεκκολουθεῖ συνήθως οὐχὶ ὁ πόθος ὅπως ἱκανοποίησιν τὴν τιμὴν αὐ-

τοῦ, ἀλλ' ἡ φιλοδοξία ἵνα γένηται γνωστὸς ὡς εὐλαβέστατος τῆς ἐθιμοτυπίας θεράπων.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ ζητοῦντος νὰ ἱκανοποιηθῇ ἀμα τῇ προσβολῇ εἶνε φυσικὴ, εἶνε ἀληθὲς δεῖγμα εὐγενοῦς εὐαισθησίας προκειμένου περὶ τιμῆς, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια τοῦ μονομαχοῦντος εἶνε μηχανικὴ, ψυχρὰ, παράλογος, τεχνικὴ, ξένη πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ ἐνστικτα τοῦ ἐντίμου ἢ μάλλον τοῦ φιλοτίμου ἀνδρός. Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ πῶς εἶνε ἐφικτὸν εἰς ἀνδρα φιλότιμον νὰ καταψυγῇ ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ τὸ αἷμα, ὥστε ῥαπιδόμορος ἢ ὅπωςδήποτε ἐξυθριζόμενος νὰ μὴ ῥιφθῇ μανιώδης κατὰ τοῦ ῥαπίσαντος, ἀλλὰ νὰ μεταβῇ ἡρεμότερος εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀναθέσῃ εἰς ἕτερα πρόσωπα ἵνα διαπραγματευθῶσι τὰ τοῦ ῥαπίσαντος ἢ τὰ τῆς ὕβρεως.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἱκανοποιήσεως εἶνε αἰσθητὴ παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, εἶνε οὕτως εἰπεῖν συναίσθημα κοινὸν τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἀνάγκη ἐνεργείας τινὸς πρὸς ἐξαγνισμόν τῆς προσβληθείσης τιμῆς αὐτῶν. Ὑπάρχουσι χωραὶ, ἐν αἷς ὁ ῥαπιδόμορος τείνει καὶ τὴν ἐτέραν αὐτοῦ παρειὰν εἰς τὸν ῥαπίσαντα ἵνα οὕτως ἱκανοποιηθῇ, ἀλλαχοῦ ὁ ὕβρισθεις δολοφονεῖ τὸν ὕβριστήν, ἀλλαχοῦ γίνεται χρῆσις ὠρισμένης δόσεως καθαρσίου παρὰ τῶν περὶ τιμῆς ἐριζόντων καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ ἐξάρτᾶται ἡ τῆς τιμῆς ἱκανοποίησις.

Τοιαύτης φύσεως καὶ τοιούτου βαθμοῦ παραδόξους συνθηλαίας παρὰ λαοῖς ἡμιβαρβάρους κατανοεῖ τις ὅπωςδήποτε καὶ ἀναγνωρίζει αὐταῖς βάσιν τινὰ καὶ σκοπόν, ἀλλ' ἡ μεταξὺ ὕβρισθέντος καὶ ὕβριστοῦ ἀλληλοκτονία μετὰ χρόνον τινὰ ἀπὸ τῆς ὕβρεως καὶ καθ' ὠρισμένους κανόνας καὶ τύπους παρὰ λαοῖς, τοὺς ὁποίους φωτίζει ἄπλετον τοῦ πολιτισμοῦ τὸ φῶς, εἶνε φαινόμενον, τῆς παραγωγῆς τοῦ ὁποίου ἀδυνατεῖ τις νὰ δώσῃ τὴν ἐξήγησιν, ὅσον πρὸς τοῦτο καὶ ἂν τυγχάνῃ διατεθειμένος.

Οἱ τοῦ ἐθίμου τῆς μονομαχίας θιασῶται εὕρισκουσιν ἐν αὐτῇ τὰ στοιχεῖα πράξεως ὅπως ἰδιαζούσης, ἀγῶνος, ἐν τῷ ὁποίῳ βασιλεύει ἡ ἰσότης ἐκατέρωθεν καὶ κρίνεται τὸ δίκαιον ὑπὸ τὰς αὐτὰς δι' ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἐγγυήσεις καὶ συνθήκας. Ἀποδίδουσι δηλονότι καὶ οὗτοι εἰς τὴν μονομαχίαν, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ ἐννοῶσι, οἷον χαρακτηριστὰ ἀπέδιδον ἄλλοτε εἰς τὴν δικαστικὴν μονομαχίαν οἱ λαοί, τῶν ὁποίων αἱ περὶ τὸ δίκαιον διαμάχαι ἐλύοντο διὰ τοῦ ἀποδεικτικοῦ τούτου μέσου. Ἀναγνωρίζουσιν εἰς τὰ ἀγωνιζόμενα μέρη τὰς αὐτὰς τύχας καὶ ἀναμένουσι τὴν θεότητα κριτῆν.

Ἄλλ' οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἡ ἀκρίβεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἐπιτρέπεται νὰ κριθῆ σπουδαία. Ἡ μονομαχία εἶνε ἀγὼν πάντοτε ἀνισος, ἀγὼν πάντοτε κλίνων ὑπὲρ τοῦ ἔχοντος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰς μάλλον εὐνοϊκὰς περιστάσεις καὶ πάντοτε ὑπάρχει ὁ μᾶλλον τοῦ ἐτέρου εὐνοούμενος ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Ἡ κρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ περὶ τὸ ὄπλον, οὐτινος γίνεται χρήσις, ἀσκησις, ἡ ἀντίληψις καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ τῆς καρδίας βαρβαρότης, εἰσὶν ἰδιότητες, αἰτινες ὡς ἐκ θαύματος μόνον δύνανται νὰ ὑπάρξωσι παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἀντιπάλοις ἴσαι, πανόμοιαι, ἀποδεδειγμένοι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μάχης.

Ὁ νευρικός ἀνθρώπος, λόγου χάριν, ὅσῳ γενναῖος καὶ ἂν ᾖ, αἰσθάνεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ τρέμουσαν, ἔχει τὴν διάνοιαν μὴ διαυγῆ, ἀπόλλυσι τὴν δύναμιν τῆς ταχείας καὶ ὀρθῆς ἀντιλήψεως, ὅταν εὐρίσκηται ἀπέναντι τοῦ ἀντιπάλου, μεθ' οὗ πρόκειται νὰ παίξῃ τὸ φοβερόν τοῦ θανάτου παιγνίδιον. Ἐνῶ ὁ ψυχραίμος ἀνθρώπος, ὁ μὴ ταρασσόμενος νευρικῶς, ὁ μὴ ἐξαπτόμενος εὐκόλως, διατηρεῖ πλήρη τὴν λειτουργίαν τῶν σωματικῶν καὶ ἠθικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τὰς διαθέτει ἐπιτυχῶς ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς.

Ὁ ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐπιμόνως εἰς τὴν χρήσιν ὄπλου τινος ἀσκηθεὶς χειρίζεται τοῦτο, κατὰ τοὺς φυσικοὺς τοῦλάχιστον νόμους, πολὺ δεξιώτερον ἐκείνου, ὅστις ἐπ' ἐλάχιστον ἢ οὐδόλως εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν περὶ τὸ ὄπλον αὐτὸ ἀσκησιν. Πολλάκις δὲ ἡ εὐχερὴς χρήσις ὄπλου τινος ἐξαρθαται καὶ ἐξ ἰδιοφυίας, ἥτις εἰς πολλὰ ἐνυπάρχει ἄτομα. Ἡ τοιαύτη δ' ἀνισότης περὶ τὴν εὐχέρειαν τῆς χρήσεως τοῦ ὄπλου παρίσταται εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς μονομαχίας.

Ὁ ἔχων μαλακὴν τὴν ψυχὴν, ὁ ἀγαθος, ὁ εὐγενὴς ἀνθρώπος ἐπιζητεῖ πᾶσαν δυνατὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν θάνατον τοῦ ἀντιπάλου του, ὅπταν μάλιστα ἀσήμαντοι διενέξεις ὑπῆρξαν τοῦ ἀγῶνος αἱ ἀφορμαί· ὁ ἕτερος ὅμως, ἂν τύχῃ βάρβαρος, σκληρός, ἐκδικητικὸς ἀνθρώπος, ἀγωνίζεται παντὶ σθένει, ἵνα ἐπέλθῃ σοβαρὸν τὸ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του ἀποτέλεσμα.

Ὅπταν δὲ ἡ ὀργὴ τῶν ἐρίζοντων εἶνε τοσοῦτον ἀγρία, ὥστε τὴν διαφορὰν αὐτῶν νὰ λύωσι διὰ τοῦ πιστολίου, εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτῶν ὑφίσταται πάντοτε σχεδὸν καὶ ἕτερα ἀνισότης, ἡ περὶ τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς βολῆς, ἰδιότητος ἐξαρθωμένης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς γομώσεως τοῦ ὄπλου.

Ἐὰν πρὸς στιγμὴν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνω συνήγορος τῆς μονομαχίας, ἤθελον ἐξάρει καὶ συστήσει τὴν χρησιμότητα τῆς σπάθης εἰς τοὺς μονομαχοῦντας. Κατηγοροῦσι τὴν σπάθην, ὅτι πατρίδα ἔχει

τὰς χώρας τῶν βαρβάρων, ἐν τούτοις αὐτὴ εἶνε σήμερον τὸ κύριον ὄπλον τῶν στρατῶν ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ ταύτης μόνον δύναται τις νὰ ποιῆται χρῆσιν κατὰ βαθμοὺς διαφόρους ἐξαρθωμένους ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως. Διὰ τοῦ πιστολίου ἢ τοῦ ξίφους φονεύει τις συνήθως ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιθυμίας, ἣν ἔχει, ἀλλὰ διὰ τῆς σπάθης, ὁ χειριζόμενος αὐτὴν δεξιῶς, εἶνε κύριος νὰ κτυπήσῃ κατὰ τὸ μέτρον, τὸ ὅποσον κρίνει ἐπαρκῆς πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ.

Αἱ μεταξὺ τῶν δύο μονομαχοῦντων μερῶν ἐγγυήσεις εἰσὶ λοιπὸν συνήθως ἀνόμοιαι, ἀνισοί, μὴ ἀσφαλεῖς. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ φονεύων ἐν μονομαχίᾳ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φονεὺς κοινός, φονεὺς τὸν ὅποσον ἐξαγνίζει ἢ ἐθιμοτυπία, τὸν ὅποσον συμπαθοῦσιν ἴσως αἱ ῥωμαντικαὶ γυναῖκες καὶ ἀποθαρμάζουσι τὰ νήπια, ἀλλ' ἡ συνείδησις τῆς κοινωνίας, ἡ συνείδησις τοῦ νομοθέτου δὲν δύναται εἰμὴ νὰ καταδικάσῃ καὶ κολάσῃ ἐν ἴσῳ πρὸς πάντα φονέα μέτρω.

Οὐδὲ ἡ προηγουμένη τῆς μάχης σύμβασις, οὐδὲ οἱ παρακολουθούντες αὐτὴν κανόνες ἰσχύουσι νὰ ἀλλοιώσωσι τὴν ἔννοιαν τῆς ἐν μονομαχίᾳ ἀνθρωποκτονίας. Διότι καὶ ἡ σύμβασις καὶ οἱ κανόνες καὶ οἱ τύποι, οἵτινες θεωροῦνται ὡς ἐξισοῦντες τὰς δυνάμεις καὶ τὰς τύχας τῶν περὶ τιμῆς μαχομένων, εἰσὶν εἰκασίαι, εἰσὶ προϋποτιθέμενα, εἰσὶ θεωρία, ἀλλὰ πόρρω ἀπέχουσι τῆς πραγματικῆς ὑποστάσεως.

Ἀνέγνωσα πρὸ τινων ἡμερῶν ἐν τῷ ἀρίστῳ παρ' ἡμῖν περιοδικῷ φύλλῳ τῆ «Ἐστία» μετάφρασιν πραγματείας τοῦ Ἀδόλφου Ταβερνιῆ περὶ μονομαχίας. Ὁ κ. Ἀδόλφος Ταβερνιῆ θεωρῶν τὴν μονομαχίαν ἔθιμον παράλογον κατὰ θεωρίαν, ἀλλὰ λογικὸν ἐν τῇ πράξει, ἀσχολεῖται κυρίως νὰ ὀρίσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕβρεως καὶ τοὺς τύπους τῆς προκλήσεως, ἀποδίδει δὲ πάντα σχεδὸν τὰ ἐκ τῶν μονομαχιῶν δυστυχήματα εἰς τοὺς μάρτυρας, παρ' ὧν ἀπαιτεῖ πλείονα προσόντα ἢ ὅσα ἤθελον ἀρκέσει ἴσως δι' ἓνα καλὸν πρωθυπουργὸν ἢ δι' ἓνα ἀξίον ἡγεμόνα. Ἴνα λοιπὸν τὸ λογικὸν αὐτὸ ἐν τῇ πράξει ἔθιμον παραμείνῃ λειτουργοῦν, ὀφείλομεν, κύριοι, συνεπιεῖα τῶν σκέψεων τοῦ κ. Ταβερνιῆ, νὰ συστήσωμεν σχολὰς, ἐν αἷς νὰ ἐκπαιδεύωνται καὶ μορφῶνται εἰδικῶς μάρτυρες μονομαχιῶν. Διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν εὐρίσκω πολὺ ἀντάξιον τῆς λογικῆς δυνάμεως τοῦ κ. Ταβερνιῆ, τὸν συλλογισμὸν αὐτοῦ, ὅτι δέον νὰ ἐκλέγωμεν τοὺς μάρτυρας μεταξὺ τῶν εἰς πολλὰς μονομαχίας λαβόντων ἤδη μέρος, διότι οὕτω φθάνει τις εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἵνα ὑπάρξωσιν ἱκανοὶ μάρτυρες, δέον νὰ προηγηθῶσι παρ' ἐκάστη κοινωνίᾳ μερικαὶ ἀτυχεῖς καὶ ἀτακτοὶ μο-

νομαχίαι, νὰ πέσωσιν ὀλίγα θύματα, νὰ ἀλληλοσφαγῶσι μερικοὶ ἄνθρωποι· τοιοῦτοτρόπως μόνον θὰ μορφωθῶσι μάρτυρες πεπειραμένοι καὶ ἀξιοὶ νὰ διαπραγματεύωνται ἐπιτυχῶς τὰ περὶ τιμῆς ζητήματα.

Ἄλλ' ἂν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρίσταται τὴν στιγμὴν ταύτην ἐνταῦθα ὁ κ. Ταβερνιέ, θὰ ἐτόλμων νὰ τῷ παρατηρήσω, ὅτι οὐδὲ οἱ μάρτυρες, οὐδὲ τὰ ξίφη, οὐδὲ τὰ πιστόλια πταίουσιν, ἀλλὰ τὴν εὐθύνην τῶν ἐκ μονομαχιῶν δυστυχημάτων, ἅτινα καθ' ἑκάστην καταθλίβουσι τὰς κοινωνίας, συμμερίζονται κατὰ μέγα μέρος ἐκαῖνοι, οἵτινες θεωροῦσι λογικὸν ἐν τῇ πράξει ἔθιμον τὴν μονομαχίαν καὶ ἀτχολοῦνται νὰ κωδικοποιήσωσι τοὺς κατ' αὐτὸ τύπους.

Μεταξὺ τῶν καταδικαζόντων τὴν μονομαχίαν ὡς μέσον ἱκανοποιήσεως ἐν περιπτώσει ἐξυθρίσεως τῆς τιμῆς, ὑπάρχουσιν οἱ δεχόμενοι αὐτὴν ὡς ἀναπόφευκτον εἰς τὰς τάξεις τῶν στρατιωτικῶν. Ὁ στρατιωτικὸς, ἰσχυρίζονται, ὀφείλει πάντοτε διὰ τῶν ὄπλων καὶ μόνον δι' αὐτῶν νὰ λύῃ τὰς πρὸς τινα συνάδελφόν του περὶ τιμῆς διαφορὰς, διότι πᾶς ἄλλος τρόπος ἱκανοποιήσεως, δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔλλειψις γενναιότητος, ἡ δὲ γενναιότης εἶνε τὸ πρῶτον κόσμημα τοῦ στρατιώτου. Τῆς διαιρέσεως ταύτης εἰς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικούς ἄνδρας εἰς ζητήματα περὶ τιμῆς δὲν εἶνε εὐχερὲς νομίζω ν' ἀντιληφθῇ τις τὴν βᾶσιν καὶ τὸν σκοπὸν. Πάντες γινώσκομεν, ὅτι ἡ τιμὴ εἶνε μία καὶ ἀδιαίρετος, οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ κατατηθῇ εἰς βαθμοὺς καὶ μέτρα. Πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ εἶνε ἔντιμος, εἴτε στρατιωτικὸς, εἴτε πολιτικὸς, εἴτε κληρικὸς. Ἐὰν δὲ ἡ τιμὴ μόνον διὰ τῶν ὄπλων ἱκανοποιῆται, χρῆσιν αὐτῶν δέον νὰ ποιῶνται ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι οἱ ἔντιμοι καὶ ἂν ἀκόμη φέρωσι τὸ σεμνὸν λειτουργῶν τοῦ ὑψίστου ἔνδυμα. Τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα δὲν ἔχει ποσῶς τὴν ιδιότητα νὰ ἐπιτείνῃ τὸν ἔντιμόν τινας χαρακτηῖρα. Ὁ περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν τιμὴν αὐτοῦ, γινώσκει καὶ ὀφείλει νὰ τὴν προασπίζῃ ὑβρίζομένην, ὅποιανδὴποτε ἂν φέρῃ περιβολὴν καὶ οἰονδὴποτε ἂν κατέχῃ ἀξίωμα. Ὡστε ἡ διάκρισις αὕτη εἰς στρατιωτικούς καὶ πολιτικούς, προκειμένου περὶ τῆς ἐνόπλου ἱκανοποιήσεως τῆς τιμῆς καὶ ἄστοχος καὶ παράλογος τυγχάνει. Τὸ ζήτημα εἶνε ἂν ἡ μονομαχία δύναται νὰ γίνῃ ἀνθρωπίνως ἀνεκτὸν μέσον πρὸς ἀνθρώπων τῆς κατὰ τῆς τιμῆς γενομένης προσβολῆς. Ὅταν δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτὴν ὡς τοιοῦτον, αἱ διακρίσεις καταντῶσιν οὐχὶ μόνον ἄλογοι, ἀλλὰ καὶ κωμικαί.

Ἄλλως τε ὁ στρατιωτικὸς ἀνὴρ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ δρᾷζῃται τῆς εὐκαιρίας μιᾶς μονομαχίας, ὅπως ἐπιδείξῃται ἀνδρείαν καὶ θάρρος. Ὁ

Ναπολέων ἔλεγεν, ὁ μονομάχος εἶνε ἄθλιος στρατιώτης. Καὶ ἀληθῶς ἢ πρὸς μονομαχίας τάσις τῶν στρατιωτικῶν ὡς ἐπιπολαιότητος καὶ ἀνυποταξίας μᾶλλον τεκμήριον δύναται νὰ ἐκληφθῇ. Ὁ ὄντως γενναῖος στρατιωτικὸς μίαν ἀναμένει περίστασιν ἵνα ἀναγνώρισθῇ γενναῖος, ἀναμένει τὴν ὥραν, καθ' ἣν θέλει ἀγωνισθῇ ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐκείνου, ἐφ' οὗ στεφανοῦται ἡ ἀληθὴς ἀνδρεία καὶ διακυβεύεται ἡ τιμὴ τῆς Πατρίδος.

Ἐναντίον τοῦ ἐθίμου τῆς μονομαχίας ὁ νομοθέτης μετὰ μακρὰν ἀνοχὴν ἐπῆλθεν ἀρωγὸς τῆς παραφερομένης κοινωνίας. Αἱ σοβαρώτερα δὲ ἀπόπειραι πρὸς καταπολέμησιν αὐτοῦ ἤρξαντο γενόμεναι ἐν Γαλλίᾳ, χώρα, τὴν ὁποίαν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην κατεμάστιζεν ἡ ἀπαισία αὕτη τῆς τιμῆς καὶ τοῦ δικαίου ὑπεράσπισις.

Οἱ ἔξω τῶν πόλεων τόποι δὲν ἐπήρκουν εἰς τὸ σμῆνος τῶν μονομάχων· ἀλλ' εἶχον οὗτοι καταλάβει καὶ αὐτὰς τὰς πόλεις. Τὰ θύματα δὲν ἠριθμοῦντο εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἄρρενος φύλου μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ φύλον, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε ν' ἀποκαλῶμεν ὠραῖον, διεξῆγε τὰ ἐρωτικὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις, ἐξεδίκει τὰς ἐκ ζηλοτυπίας ὀδύνας του ἐν μονομαχίαις.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐντὸς δεκάδος ἐτῶν 9000 περίπου ἀνδρῶν ἀκλίμων εἶχον ταφῇ ἐν τῷ γαλλικῷ ἐδάφει θύματα τῆς ἀπεγνωσμένης ἔξεως. Ἡ οὕτω καταπληκτικῶς διαδιδόμενη εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Γαλλίας συνήθεια αὕτη τῆς ἀλληλοσφαγῆς ἠπειλεῖ σπουδαίως καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν, ἔδει δὲ ταχίστη καὶ σοβαρὰ νὰ ἐπέλθῃ τοῦ νομοθέτου ἡ μέριμνα, ἵνα θέσῃ φραγμοὺς εἰς τὸ ὁσημέραι ἐπιτεινόμενον κοινωνικὸν τοῦτο νόσημα.

Ἄλλ' οἱ βασιλεῖς ἀνίσχυροι κατ' ἀρχὰς καὶ περιδεεῖς πρὸ τῆς παντοδυναμίου τῶν εὐγενῶν τάξεως δὲν εἶχον οὐδὲ τὸ θάρρος, οὐδὲ τὴν δύναμιν ν' ἀπαγορεύσωσι τὴν μονομαχίαν ἀπολύτως, ἀλλ' ἤρκοῦντο νὰ ὑποβάλλωσιν αὐτὴν εἰς περιορισμοὺς τινας, οἵτινες κατ' οὐσίαν πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἠδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰμὴ πρὸς τὴν ἐπισημοτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν τῆς μονομαχίας τέλεσιν.

Ἐν ἔτει 1599 κατὰ πρῶτον τὸ Παρλαμέντον τῶν Παρισίων ἐχαρκτήρισε τὴν μονομαχίαν ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, ἔγκλημα προσβάλλον τὸ πρόσωπον αὐτὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν καθεστηκυῖαν τάξιν καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἐνόχους τοῦ ἐγκλήματος τούτου διττὴν ποινὴν, τὴν στέρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας. Τρία δὲ κατόπιν ἔτη ὁ Ἑρρίκος Δ', ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς τοὺς μονομαχοῦντας. Ἄλλ' ἡ ἐντέλεστέρᾳ νομο-

θετικῆ ἐργασίᾳ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν μονομαχίαν, ἐγένετο ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ', ἐν τοῖς διατάγμασι τοῦ ὁποίου πᾶσα ἐνδεχομένη περίστασις λεπτομερῶς ἐρευνᾶται καὶ προβλέπεται.

Οὐχ ἦττον αἱ αὐστηραὶ καὶ βαρεῖαι ποιναί, τὰς ὁποίας κατεγίνωσκον οἱ διάφοροι περὶ μονομαχίας νόμοι εἰς τοὺς παραβάτας αὐτῶν, δὲν ἴσχυον νὰ ἐπιδράσωσι σπουδαίως ἐπὶ τῶν ἐξηγημένων τότε πνευμάτων καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ πολυπληθοῦς τῶν εὐγενῶν στοιχείου, διότι οὐδὲ αὐστηρῶς, οὐδὲ ἀμερολήπτως ἐφηρμοζόντο. Πολλάκις οἱ τὰ δρακόντεια διατάγματα ἐκδίδοντες βασιλεῖς ἐλησμόνου αὐτὰ ἢ τὰ ἐνεθυμοῦντο μόνον ὡς αἰεὶ βαρὺ τι ἐκ μονομαχίας δυστύχημα ἐτάραττε τὴν κοινωνίαν. Εἰς τὴν ἀδράνειαν δὲ ταύτην τῆς ἀρμοδίας ἐξουσίας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν περὶ μονομαχίας νομικῶν διατάξεων ἐπίκουρος ἐπήρχετο ἡ αὐθάδης ἀπέναντι τῶν ἡγεμόνων στάσις τῶν εὐγενῶν, οἵτινες μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ὑποτάξωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ μονάρχου, διετέλουν ἐν διαρκείᾳ οὕτως εἰπεῖν ἐπαναστάσει, διὰ τοῦ ξίφους τῶν λύοντες πᾶσαν αὐτῶν διαφορὰν καὶ διαμαρτυρόμενοι διὰ τῆς μονομαχίας ἐναντίον τοῦ δικαίου, τὸ ὅποῖον ἐθεωρεῖτο ἐκ τῆς ἀπολύτου τοῦ βασιλέως θελήσεως πηγάζον.

Ἡ μονομαχία ἐξηκολούθει παραμένουσα μεταξὺ τῶν κοινοτέρων ἐθίμων καὶ οὐδεὶς φραγμὸς ἐκόλυεν αὐτὴν νὰ αὐξάνη τεραστίως καθ' ἐκάστην τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων τῆς. Ἐκ τῆς ἀρνητικῆς ταύτης ἐπὶ τῆς μονομαχίας ἐπιδράσεως τῶν νόμων, πολλοὶ τῶν συγγραφέων ἠρῶσθησαν ἐπιχειρήματα, ὅπως ἀποδείξωσιν, ὅτι ἡ μονομαχία εἶνε ἔθιμον, ἐφ' οὗ ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων οὐδὲν δύναται. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος οὐδόλως τυγχάνει βᾶσιμος. Ἐὰν οἱ νόμοι δὲν ἴσχυσαν ν' ἀποτρέψωσι τὴν κοινωνίαν ἀπὸ ἐθίμου τοσοῦτον ὀλεθρίου αὐτῇ, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν μὴ τήρησιν τῶν νόμων τούτων. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπὶ Κρόμβελλ, ἀκαμάτου τῆς μονομαχίας διώκτου, ἡ συνήθεια αὕτη ἐξέλιπεν ὀλοσχερῶς, ἀνέκυψε δὲ πάλιν πλήρης βώμης μόλις ἡ ἰσχυρὰ τοῦ δικτάτορος χεὶρ ἔπαυσεν ἰθύνουσα τὰς τύχας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ.

Οἱ νόμοι καταδικαζόμενοι εἰς ἀνυπαρξίαν, τίνα ἐπιρροὴν δύνανται ν' ἀσκήσωσιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας; Ὅταν ὁ νόμος δὲν λειτουργῇ, πῶς δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν ἀνικανότητα, ὅπως προασπίσῃ ἡμᾶς ἐναντίον τῶν πράξεων, τὰς ὁποίας προβλέπει;

Ἡ τῶν περὶ μονομαχίας νόμων αὐστηρότης ὑπῆρξε προῖον σοφωτάτης προνοίας, διότι ἂν οὗτοι ἐπίσης αὐστηρῶς ἐφηρμοζόντο οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμυθολογία, ὅτι τὸ πρὸς αὐτῶν κολαζόμενον παρά-

πτωμα ἤθελε μετριασθῆ ἂν μὴ τελείως ἐκλείπη. Οὐδεμία ἐγκληματικὴ πράξις ἐξηφανίσθη τελείως ἀπὸ τῶν κοινωνιῶν ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦ ὁ κολαζὼν αὐτὴν νόμος. Οὔτε οἱ φόνοι, οὔτε αἱ κλοπαί, οὔτε οἱ ἐμπρησμοὶ διεγράφησαν τοῦ πίνακος τῶν ἀνθρωπίνων ἐγκλημάτων ἂν καὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ κατεπολέμησε καὶ βαρύτατα ἐκόλασε τὰς πράξεις ταύτας ὁ ἀνθρώπινος νόμος. Οὐχ ἦττον οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ ἔκτασις αὐτῶν δὲν περιορίσθη μεγάλως.

Ὁ ποινικὸς τῆς Γαλλίας κώδιξ τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1791 καταργήσας πᾶσαν προγενεστέραν αὐτοῦ ποινικὴν διάταξιν, οὐδεμίαν ποιεῖται περὶ μονομαχίας μνεῖαν. Ἡ σιωπὴ αὕτη τοῦ κώδικος ἐπὶ πράξεως, ἥτις διὰ τοῦ καταργηθέντος νόμου εἰς ἴδιον διεκρίνετο ἐγκλημα καὶ δι' ἰδίων ἐκολαζέτο ποινῶν, μεγίστην περὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ ἐπέφερε σύγχυσιν καὶ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν δημοσίευσίν του χρόνον ἡ νομολογία τοῦ ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου ἀνεύρισκεν ἐν αὐτῷ τὸ ἀκαταδίωκτον τῆς μονομαχίας. Μόλις τῷ 1837 ἡ γνώμη τοῦ ἀκυρωτικοῦ τούτου δικαστηρίου ἐστράφη ἐναντίον τῶν μονομαχοῦντων, στηριζομένη, κατ' ἀντίστροφον λόγον, ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς σιγῆς τοῦ ποινικοῦ κώδικος.

Μόνον μετὰ πενήτηντα περίπου ἐτῶν πάροδον ἐδόθη παρὰ τῶν δικαστῶν τῆς Γαλλίας ἡ πρέπουσα ἐρμηνεία εἰς νόμον τόσον εὐγλωττως διὰ τῆς σιωπῆς του λαλοῦντα, καὶ ἡ μονομαχία ὑπήχθη εἰς τὰς γενικὰς περὶ ἀνθρωποκτονίας διατάξεις.

Ὁ F. Helie καταπολεμῶν τὴν νεωτέραν ταύτην τοῦ ἀκυρωτικοῦ ἐρμηνείαν παρατάσσει σειρὰν μακρὰν ἐπιχειρημάτων, ἐφ' ὧν στηρίζει τὸ αὐθαίρετον ὄλωσ αὐτῆς. Ἐὰν ὁ νομοθέτης ἤθελε, λέγει, νὰ καινοτομήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον προκειμένου περὶ μονομαχίας, ὥστε νὰ καταλέξῃ αὐτὴν μεταξὺ τῶν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀδικημάτων, ἀφοῦ ἐπὶ δύο ἡδὴ αἰῶνας ἐθεωρεῖτο ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, ἐγκλημα κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως, ὄφειλε τὴν καινοτομίαν ταύτην σαφῶς καὶ ὀρισμένως ν' ἀναγράψῃ ἐν τῷ κώδικι, παραλείψας ὅμως τοῦτο ἀφῆρσεν ἀπὸ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τὸ δικαίωμα νὰ καταδιώκῃ τοὺς μονομαχοῦντας.

Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς καὶ πάντες οἱ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ ταῦτα τασσόμενοι, φαίνονται, ὅτι κατέχονται ὑπὸ προλήψεως σκοτιζούσης τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν κρίσιν ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος. Φαίνονται κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς προλήψεως, ἣν ὁμολογουμένως ὀλόκληροι αἰῶνες σταθερὰν κατέστησαν, ὅτι ἡ μονομαχία εἶνε ἰδίᾳ τις πράξις, εἰδικὴ τις περίπτωσις, ἥτις δέον ῥητῶς νὰ προβλέπηται ὑπὸ τοῦ νό-

μου, άλλως δὲν δύναται νὰ ὑπονοηθῆ. Ἄλλ' ὅταν ἡ πρόληψις αὕτη δὲν ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ὅταν ἀναλογισθῆ τις, ὅτι ὁ ἐν μονομαχίᾳ φόνος ἢ τὰ κατ' αὐτὴν τραύματα εἰσι προσβολαὶ κατὰ τῆς ζωῆς καὶ ὅταν διατρέχον ἀπάσας τὰς διατάξεις τοῦ κώδικος οὐδαμοῦ ἐν αὐτῷ ἀνεύρη ἐξαιρέσιν τινα διὰ τὰς πράξεις ταύτας, ἄρθρόν τι ὀρίζον αὐτάς μὴ καταλογιστέας καὶ ἐκτὸς πάσης ποινικῆς καταδιώξεως, δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς γενικὰς περὶ ἀνθρωποκτονίας διατάξεις, ἂν ἐνώπιον αὐτοῦ κεῖται τὸ τετελεσμένον γεγονός φόνου ἢ τραύματος. Πῶς δύναται ὁ δικαστὴς ν' ἀπολύσῃ τὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ἀχθέντα φονέα, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι οὗτος ἐν μονομαχίᾳ ἐφόνευσεν, ἀφοῦ ὁ νόμος ἀγνοεῖ τί ἐστὶ μονομαχία, προβλέπει ὅμως καὶ τιμωρεῖ τὸν φόνον καὶ τὰ τραύματα ἀπολύτως;

Ἄλλὰ δὲν εἶνε φόνος ἢ ἐν μονομαχίᾳ ἀνθρωποκτονία, ἰσχυρίζεται ὁ F. Helie, διότι ὁ φονεὺς ἐπιτίθεται λάθρα καὶ ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τοῦ θύματος ἐντελῶς ἀνισχύρου πρὸς ἄμυναν, ἐνῶ ὁ μονομαχῶν κτυπᾷ ἀντίπαλον ἴσον εἰς τὰ μέσα τῆς ἀμύνης καὶ παρεσκευασμένον καθ' ὅλα πρὸς τὸν ἀγῶνα. Ὁ φονεὺς προσβάλλει ὀλόκληρον τὴν κοινωνίαν, εἰς ἣν ἔχει ἀνατεθῆ ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἀτόμου, ἡ ἀσφάλεια τοῦ θύματος, ἐγὼ ὁ μονομαχῶν φονεύει τὸν ἀντίπαλον ἐκουσίως ἐλθόντα ἀπέναντι αὐτοῦ. Ὁ φονεὺς προτίθεται νὰ φονεύσῃ χάριν πλεονεξίας ἢ ὅπως κορέσῃ βάρβαρον ἐκδίκησιν, ἐν ᾧ ὁ μονομαχῶν ἐπιζητεῖ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ προσβληθεῖσαν.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀπαντεῖς ὅμως δὲν ἔχουσι στερεὰν βάσιν. Ἀνωτέρω ἀνέφερα ὑμῖν, ὅτι κατὰ τὰ πορίσματα τῆς πείρας οὐδέποτε ἐν τῇ μονομαχίᾳ ὑπάρχει πράγματι ἀπόλυτος μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἰσότης, ὅτι πάντοτε αἱ περιστάσεις, εἴτε ἐκ λόγων ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἀτόμου, εἴτε ἐκ λόγων ἄλλων, τυχαίων ὅλων, κλίνουσιν ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ὑπολαβανούσης ταύτης τῆς τύχης εὐνοίας εἶνε ἡ ἐπιτυχία· ὥστε ὁ ἐν μονομαχίᾳ φονεὺν φονεύει ἀντίπαλον πάντοτε σχεδὸν μὴ ἴσον πρὸς αὐτόν.

Οὐδὲ προσέρχεται ὁ προκληθεὶς ἢ προκαλέσας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μονομαχίας ἐλευθέρᾳ ὅλως βουλήσει· εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τὸν ὀδηγεῖ ἄκοντα ἀνάγκη κοινωική, ἠθικὴ ἐκβίασις τῆς θελήσεως αὐτοῦ, διότι συμπίπτει νὰ φρονῆ ὅτι ἂν δὲν προκαλέσῃ ἢ δὲν δεχθῆ τὴν πρόκλησιν θέλει καταδειχθῆ ἄτολμος περὶ τὴν προάσπισιν τῆς ἰδίας τιμῆς, παραβάτης ὀρισμένης καὶ ἱερᾶς ὑποχρέωσης, τὴν ὁποίαν ἀπέναντι τῆς κοινωνίας ἔχει· ὥστε ὁ φονεὺν ἐν μονομαχίᾳ φονεῖ ἀνθρωπον ἀκουσίως δεχθέντα τὸν ἀγῶνα. Ἄλλως τε ἤθελεν

εἶναι λίαν παράτολμον νὰ μὴ καταλογίσῃ τις τὴν πράξιν τῆς ἀνθρωποκτονίας καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀκόμη, ὅστις εἰς τὰς ἰκεσίας τοῦ θύματος ἐνδῶσας ἐνήργησεν. Ἀλλοίμονον τῇ κοινωνίᾳ, ἂν καθιεροῦτο ὁ κανὼν, ὅτι δυνάμεθα ἐλευθέρως ν' ἀφαιρῶμεν τὴν ζωὴν ἐκείνων, οἵτινες ἐκουσίως δέχονται τὸ πῦρ τοῦ ὄπλου ἡμῶν ἢ καὶ μᾶς ζητοῦσι τὸν θάνατον ὡς εὐεργέτημα ἢ καὶ ἐπ' ἀμοιβῆ. Οὐδὲ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ ἐρευνήσῃ τὸν κύριον σκοπὸν, ὃν ὁ φονεὺς ἐπεδίωκεν, ὁπότεν μετέβη ἐν τῷ τόπῳ τοῦ φόνου ἔνοπλος ὅπως προσβάλλῃ τὴν ζωὴν τοῦ θύματος, παραλαβὼν μάλιστα μετ' αὐτοῦ καὶ μάρτυρας τῆς πράξεώς του ταύτης. Εἴτε τὴν τιμὴν του ἐσκόπευε νὰ ἱκανοποιήσῃ, εἴτε ἐκδίκησιν νὰ κορέσῃ, τὰ τρία τοῦ φόνου στοιχεῖα, ἡ δολία προαίρεσις, ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα συνυπῆρξαν καὶ ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς σχετικὰς περὶ ἀνθρωποκτονίας διατάξεις.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τῆς νῦν ἰσχυούσης ἐν Γαλλίᾳ νομολογίας τοῦ ἀκυρωτικοῦ αὐτῆς δικαστηρίου, αἱ ἐν μονομαχίᾳ κατὰ τῆς ζωῆς προσβολαὶ καταδιώκονται καὶ τιμωροῦνται συμφώνως πρὸς τὰς περὶ ἀνθρωποκτονίας διατάξεις. Κατ' αὐτάς δὲ οἱ μάρτυρες μετέχοντες καὶ συντελοῦντες εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος θεωροῦνται συνεργοὶ καὶ ὡς τοιοῦτοι καταδιώκονται. Πάσης καταδιώξεως ἐξαιρεῖται μόνος ὁ παθὼν, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ πρόκλησις δὲν τιμωρεῖται, δι' αὐτὸν δὲ δὲν εἶνε γνωστὸν ἕτερόν τι εἰμὴ, ὅτι προεκάλεσεν ἢ προσεκλήθη εἰς μονομαχίαν.

Συμβαίνει ἐν τούτοις ἐν Γαλλίᾳ μέγα ἄτοπον, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὸ ἐπάραινον σύστημα τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων, τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξασθενίζει καὶ ταπεινώνει τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην. Τὰ ὀρκωτὰ δικαστήρια ἐπιλαμβάνόμενα τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐν μονομαχίᾳ φόνων, ἀθωοῦσι σχεδὸν πάντοτε τοὺς δράστας, ἐνῶ οἱ ἀπλῶν τραυμάτων ἔνοχοι, κρινόμενοι παρὰ τῶν τακτικῶν ποινικῶν δικαστηρίων, κατὰ κανόνα καταδικάζονται.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ μονομαχία θεωρεῖται ἐπίσης ἐγκλημα κατὰ τῆς ζωῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸν ποινικὸν αὐτῆς νόμον ἡ ἀνθρωποκτονία διακρίνεται εἰς δολοφονίαν (murder) καὶ εἰς ἐκουσίαν ἀνθρωποκτονίαν (manslaughter). ἀνοίγεται δὲ οὕτω εὐρὸ στάδιον εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ δικαστοῦ, δυνάμενον καὶ ἀπλοῦ προστίμου ποινὴν νὰ ἐπιβάλλῃ τοῖς ἐν μονομαχίᾳ εἰς τὸ κατὰ τῆς ζωῆς ἐγκλημα ὑποπίπτουσιν.

Ὁ αὐστριακὸς ποινικὸς νόμος δείκνυται βαρύτερος κατὰ τοῦ ἐθίμου τῆς μονομαχίας κολάζων καὶ αὐτὴν τὴν ἀνευ ἀποτελέσματος σύγκρουσιν μὲ κάθειρξιν ἐνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν. Ἐπιβάλλει δὲ αὐτὴν

τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς τὸν ἔνοχον φόνου, ὅταν ἡ μονομαχία εἶχε προσυμφωνηθῆ μέχρι θανατηφόρου ἀποτελέσματος, ἄλλως τὴν τῶν προσκαίρων δεσμῶν καὶ τὴν τῆς εἰρκτῆς ἐπὶ ἀπλῶν τραυμάτων, χαρακτηρίζων προσέτι ὡς ἐπιβαρυντικὴν περίπτωσιν τὴν πρόκλησιν.

Ἐν Πρωσσίᾳ κατὰ τὸν νεώτερον αὐτῆς ποινικὸν νόμον τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως καὶ αὐτὴ ἔτι ἢ εἰς μονομαχίαν πρόκλησις ἢ ἀποδοχὴ προκλήσεως, ἐπιβάλλεται δὲ ἀναλόγως ἀνωτέρα ποινὴ φυλακίσεως, ὅταν ἡ μονομαχία λάβῃ χώραν, ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος. Ἄν δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας ἐπέλθῃ ὁ θάνατος τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπάλων, καταγινώσκειται ἡ τῆς εἰρκτῆς ἐν φρουρίῳ ποινὴ εἰς τὸν ἐπιζῶντα. Αὗται εἰσὶν αἱ κυριώτεραι τοῦ πρωσσικοῦ ποινικοῦ νόμου σχετικῶς πρὸς τὴν μονομαχίαν διατάξεις. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς στρατιωτικούς, ὑφίστανται συμβουλίᾳ ἔργον ἔχοντα νὰ λύσῃ τὰς περὶ τιμῆς μεταξὺ ἀξιωματικῶν προκυπτούσας διαφορὰς καὶ ἀσκούντα τὸ δικαίωμα νὰ προτείνωσι τὴν ἀποβολὴν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ παντός, οὐτινος ἢ συμπεριφορᾷ ἤθελε κριθῆ ἀξία μομφῆς.

Ἐν τούτοις ἡ μονομαχία καθ' ἑλλην τὴν Γερμανίαν ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυριωτέρων ἐνασχολήσεων τῆς σπουδαζούσης νεότητος. Ἄλλ' ἡ μονομαχία αὕτη ἢ εἰς τὰ διάφορα τῶν σπουδαστῶν σωματεῖα εἰσηγμένη εἶνε οὕτως εἰπεῖν μερικὴ, δυναμὲν ἀκριβέστερον νὰ κληθῆ *κεφαλομαχία*, διότι μόνον τῆς σπάθης γίνεται χρῆσις καὶ μόνη ἡ κεφαλὴ εἶνε τὸ ἐπιτρεπόμενον σημεῖον τῆς προσβολῆς. Ἀπαντες δὲ σχεδὸν οἱ ζήσαντες ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν πανεπιστημίων φέρουσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου σημεῖα σπαθισμῶν, ἅτινα θεωροῦσιν ἀριστεῖα μεγίστης σημασίας.

Βεβαίως ἤθελον καταχρασθῆ τὴν εὐμένειαν ὑμῶν, ἂν εἰσηρχόμην εἰς τὴν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν κατὰ τῆς μονομαχίας διατάξεων τῶν ἐν ξέναις ποινικαῖς νομοθεσίαις ἀναγραφομένων. Ἐπειράθην ἀπλῶς νὰ παρουσιάσω ὑμῖν περιληπτικὴν ἔκθεσιν τῶν ἰδεῶν, ὑφ' ἃς εἰργάσθησαν οἱ νομοθέται τῶν μεγάλων τῆς Εὐρώπης λαῶν ἐν τῷ κανονισμῷ τοῦ τῆς μονομαχίας ἀδικήματος. Ἦδη θέλω θέσει πρὸ ὑμῶν τὸ κείμενον τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου καὶ θ' ἀναζητήσω ἐν αὐτῷ τὰ τὴν μονομαχίαν ἀφορῶντα ἄρθρα.

Τὴν μόνοναχίαν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης κατέταξεν εἰς τὸ περὶ συγχύσεων τῆς εἰρήνης καὶ αὐθαριέτων πράξεων κεφάλαιον, καταγινώσκει δὲ τὴν ποινὴν τῶν προσκαίρων δεσμῶν, ὅποταν εἰς μονομαχίαν μέχρι θανάτου ἐπέλθῃ τὸ προσυμφωνηθὲν ἀποτέλεσμα, τὴν ποινὴν τῆς εἰρκτῆς ἐν περιπτώσει θανατηφόρου τραύματος ἢ θανάτου, τοῦ

ἀποτελέσματος τούτου μὴ περιεχομένου ἐν τῇ συμβάσει τῶν συγχρουσθέντων, τὴν ποινὴν τῆς φυλακίσεως ἐν περιπτώσει ἀπλοῦ τραύματος, τὴν αὐτὴν δὲ ἐπίσης ποινὴν ἐν ἐλάσσονι μέτρῳ, κατὰ τοῦ προκαλέσαντος ἀπλῶς εἰς μονομαχίαν ἢ τοῦ ἀποδεχθέντος τοιαύτην πρόκλησιν. Ἐξαιρεῖ δὲ πάσης καταδιώξεως τοὺς μάρτυρας καὶ λοιποὺς ἐν τῇ μονομαχίᾳ βοηθοὺς.

Καὶ ταῦτα μὲν καλῶς ἢ κακῶς ἀναγράφονται ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ποινικοῦ νόμου, οὐδέποτε ὅμως κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων παρέστη περίστασις ὅπως αἱ διατάξεις αὗται μὴ ὑποκυψῶσιν εἰς τοὺς νόμους τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ τῆς ῥωμαντικότητος. Ἡ μονομαχία καθιερώθη παρ' ἡμῖν ὡς πράξις ἀκαταδίωκτος, καὶ ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν εἰς ὅλον τὸν νομικὸν κόσμον καινοτομίαν μεγίστην ἐν ταῖς γενικαῖς περὶ νόμων ἀρχαῖς, ὅτι τὸ μεταγενέστερον ἔθιμον καταργεῖ τὸν νόμον καὶ ὅταν ἀκόμη συμπέσῃ τὸ ἔθιμον τοῦτο νὰ ἦνε αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ παρὰ τοῦ πίπτοντος νόμου προβλεπομένου ἀδικήματος. Εἶνε δὲ ἀναμφιβόλως πολὺ μεταγενεστέρα τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου ἢ τοῦ τῆς μονομαχίας ἐθίμου ἐμφάνισις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι.

Ἡ ἑλληνικὴ δικαιοσύνη προκειμένου περὶ μονομαχίας ἐπεδείξατο πάντοτε τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ἱπποτικὴν εὐαισθησίαν, ἥτις διέκριεν ἐνίοις βασιλεῖς πρελθόντων αἰώνων. Ἐκεῖνοι ἐδίσταζον καὶ ἀπέφευγον πάντοτε νὰ ἐφαρμόζωσι τὰ ἴδια αὐτῶν διατάγματα καὶ οἱ μονομάχοι ἐξηκολούθουν ἀμέριμνοι τὸ εὐγενὲς αὐτῶν ἔργον.

Ἄν δὲ ἡ μονομαχία διαδίδηται ὁσημέραι εὐρύτερον ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς κοινωνίαις, ἢ πρωτίστη τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης ἀφορμὴ εἶνε ἡ ἀκατανόητος ἀνεκτικότης τῆς ἑλληνικῆς δικαιοσύνης. Διότι ἡ ἀδράνεια τοῦ νόμου ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν προκαλοῦντα ἢ τὸν προκαλούμενον πᾶσαν πρόφασιν ὅπως ἀποφύγῃ τὸν περὶ τιμῆς ἔνοπλον ἀγῶνα. Ἐὰν ὁ νόμος ἐλείτουργει, ἐκεῖνος ὅστις ἤθελε θεωρήσει τὴν τιμὴν αὐτοῦ ὑβρισθεῖσαν, πολὺ θὰ ἐβασάνιζε τὴν ἰδέαν προκλήσεως εἰς μονομαχίαν, δνότι θ' ἀνελογίζετο, ὅτι καὶ ἂν ἐνίκα ἐν τῷ ἀγῶνι, θὰ ὑφίστατο κατόπιν ποινὰς κατὰ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας του, ἢ θὰ ἠναγκαζέτο νὰ ἐκπατρισθῆ ἵνα ἀποφύγῃ αὐτὰς· καὶ ὑπὸ τὰς σκέψεις ταύτας θὰ κατέφευγεν ἴσως εἰς νομιμώτερον ἱκανοποιήσεως μέσον. Ἐπίσης ὁ προκαλούμενος, ἐπὶ τοῦ νόμου στηριζόμενος, θὰ εὕρισκεν εὐλογεφανῆ πρόφασιν ἵνα μὴ ἀποδεχθῆ τὴν μονομαχίαν χωρὶς νὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον ν' ἀποκληθῆ δειλός.

Κατ' ἐμὴν γνώμην λοιπόν, ἡ ἀργία τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὅσον ἀφορᾷ

τὴν μονομαχίαν, ἢ ὀφειλομένη εἰς τὴν ὑπερευαισθησίαν τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων, εἶνε τὸ κύριον, ἀν μὴ τὸ μόνον, αἴτιον τῆς συχνῆς τελείσεως μονομαχιῶν παρ' ἡμῖν.

Νομίζω, Κύριοι, ὅτι καιρὸς πλέον εἶνε ν' ἀπαλλαγῶμεν τῆς τακτικῆς ταύτης. Σήμερον, ὅτε φαίνεται ἐγκαινιζομένη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χῶρᾳ ἐποχὴ θετικωτέρου βίου, ὅτε αἱ εἰς οὐρανοὺς ἐξάρσεις διὰ τῶν πτερῶν τῆς φαντασίας παρίστανται ὡς ἀπόπειραι κωμικαί, σήμερον, ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ ποιηταὶ κατέλιπον τοὺς ἀστέρας καὶ ζητοῦσι τὴν ἔμπνευσίν των εἰς ἐπιγείους ἐντυπώσεις, ὀφείλει καὶ ἡ ἑλληνικὴ δικαιοσύνη νὰ καταλίπη τὰ ὄρια τοῦ ῥωμαντισμοῦ, ὅπότεν καλῆται νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν νόμον κατὰ τοῦ ἀδικήματος τῆς μονομαχίας.

Ὁ νόμος ἡμῶν, οὐχ ἥττον, ὡς ἤδη ἔχει, φαίνεται μοι οὐχὶ ἐπαρκῶς δυνάμενος νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν θάνατον τοῦ νηπιάζοντος ἔτι παρ' ἡμῖν ἐθίμου τῆς μονομαχίας. Ἡ εἰς ἴδιον ἀδίκημα διάκρισις προσδίδει εἰς τὴν μονομαχίαν, καίτοι περιέχουσιν καθαρῶς τὰ στοιχεῖα προσβολῆς κατὰ τῆς ζωῆς, τύπον εὐγενοῦς πράξεως, τύπον πράξεως ἐξαιρετικῆς, πράξεως, τῆς ὁποίας τὴν αἰτίαν, φαίνεται ὁ νομοθέτης θεωρῶν ἐξ ἀγαθοῦ αἰσθήματος προερχομένην, μόνον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα ἀπεύχεται.

Τὰ περὶ μονομαχίας ἄρθρα τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου, ὡς τυγχάνουσιν ἐρριμμένα ἐν τῷ ὀγδῶ κεφαλαίῳ αὐτοῦ, τῷ περὶ ἀυθαιρέτων πράξεων διαλαμβάνοντι, φαίνονται ὅλως ξένα πρὸς τὸ σύνολον, βεβιασμένως ἐκεῖ καταταχθέντα, ἵνα καταχθῶσι που.

Ἡ μονομαχία δέον νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὰς περὶ ἀνθρωποκτονίας διατάξεις· δέον ὁ νομοθέτης νὰ ἐπιδείξῃ μείζονα σαφήνειαν, πλείονα εἰλικρίνειαν προκειμένου περὶ πράξεως, τῆς ὁποίας μόνον προλήψεις ἀρχαίων ἡμερῶν δύνανται νὰ καλύψωσι τὸν φυσικόν, τὸν ἀληθῆ χαρακτήρα καὶ νὰ τὴν ἐξαιρέσωσι τοῦ περὶ ἀξιοποιῶν κατὰ τῆς ζωῆς πράξεων κεφαλαίου. Δέον ἀφ' ἐτέρου ὁμοῦς ἡ τιμὴ τοῦ ἀτόμου νὰ ἀσφαλισθῇ δι' αὐστηροτέρας τοῦ νόμου προνοίας· δέον ἐπὶ βαρειῶν ἰδίως κατὰ τῆς τιμῆς προσβολῶν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, εἰ δυνατόν, ἡ τοῦ ἀντιπεπονηθότος θεωρία, νὰ ἐξευρεθῶσι ποιναὶ στιγματίζουσαι τὴν τιμὴν ἐκείνου, ὅστις ἀποπειράται νὰ ἐγκολάψῃ στίγμα κατὰ τῆς τιμῆς ἐτέρου.

Ἄλλ' εἰς τοῦτο βεβαίως θέλει πρὸ παντὸς συντελέσει ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις, παρ' ἐκάστη κοινωνίᾳ, τοῦ δικαιώματος τῆς τιμῆς καὶ ὁ πρὸς τοῦτο παρ' αὐτῆς ἐπιβαλλόμενος σεβασμός. Ὅταν κοινωνία τις ἀνέχηται τοὺς προσβάλλοντας τὴν τιμὴν ἐτέρων μελῶν αὐτῆς, ὅταν

δὲν καταδικάζῃ αὐτοὺς εἰς αἰωνίαν περιφρόνησιν καὶ δὲν τοὺς ἀποκλείῃ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνδέσμου, οὐδεὶς νόμος θέλει δυνηθῆναι νὰ προστατεύσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἀτόμου, καὶ ἡ αὐτοδικία, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν θέλει ἐξακολουθεῖ παραμένουσα ὡς ἀνάγκη ἀναπόδραστος.

Εὐχομαι νὰ ἴδω ταχέως ἐκλείπουσαν ἀπὸ τῆς Πατρίδος μου τὴν ἄλογον καὶ θηριώδη τῆς μονομαχίας ἔξιν. Ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ καθεστηκότες νόμοι ἔχουσιν ἀναθέσει τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καθήκον ὑπέρτατον φέρουσιν, ὅπως μεριμνήσωσι περὶ τῆς ἐξευρέσεως τῶν κρειπτόνων μέσων πρὸς καταπολέμησιν τῆς διὰ φόβου προστασίας τῆς τιμῆς.

Α. Ε. Ἡλιόπουλος.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΚΟΥΡΟΥΤΣΕΣΜΕ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΩΝ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΩΝ, ΣΧΟΛΕΙΩΝ, ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ, ΑΥΘΕΝΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ, ΚΡΗΝΩΝ, ΤΑΦΩΝ ΚΛΠ.¹

Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Δεφδερδάρ ἄρχονται τὰ ἐν τῇ παραλίᾳ μεγαλοπρεπῆ ἐνδικοιτήματα τῶν ὀθωμανῶν μεγιστάνων, ἐν οἷς καὶ τὰ τοῦ νῦν μεγάλου βεζίρου καὶ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν. Τὰ μέγαλα ταῦτα χωροῦσι μέχρι τοῦ κτιρίου, ὅπερ νῦν χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη ἀγγλικῶν γαιανθράκων¹, κοσμοῦνται δὲ ὀπισθεν ὑπὸ σπανίων καὶ ἐπιχαρίτων κήπων, ὧν ὑπέρκεινται δασύλλια, ἀποτελοῦντα ὁμοῦ λόφον. Ἐν συνόλῳ λαμβανόμενος ὁ λόφος εἶναι μαγευτικός, καθότι ἀπὸ τῶν κρασπέδων αὐτοῦ μέχρι τῆς κορυφῆς καλύπτεται ὑπὸ πυκνῶν πρίνων, δαφνῶν, δρυῶν, κυπαρίσσων, ἀμπελῶνων ἐνιαχοῦ, αἰγείρων ἐπιχαρίτως

¹ Ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς ἀποθήκης ταύτης ὑποδόμητο πρὸ 80ετίας τὸ μέγαρον Κωνσταντίνου τοῦ Καραδζᾶ, ὅπερ περιῆλθε κατόπιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σχινᾶ Δημητράκη. Τοῦτο κατὰ παράδοσιν.

² Συνέχεια, ἴδε Τεύχος 6'.

σκιαζουσῶν τὰς κλιτύς αὐτοῦ καὶ παρεχόντων ἄσυλον εἰς ποικίλα γένη ὠδικῶν πτηνῶν. Ὁρθῶς δικαιολογεῖ ὁ χαρίεις συγγραφεὺς «τῆς Κωνσταντινουπόλεως» τοῦτο· διότι ἐν αὐτοῖς οὔτε κυνηγοῦ πούς ἐπάτησέ ποτε, οὔτε ἀξίνης κρότος ἠκούσθη. Τὰ μέγαρα ταῦτα, ἅτινα ὄπισθεν χωρίζει ἀπὸ τοῦ ἀμέσως ὑψουμένου βραχώδους λόφου λεωφόρος εὐθὺς ἀγούσα ἐκ τοῦ Ὀρτάκιοι πρὸς τὸ χωρίον ἡμῶν, πρὸς τὸ Σαρράφ μπουρνου καὶ προσωτέρω, ἀκριβῶς κατέχουσι τὸ μέρος τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου¹ λεγόμενον *Παράβολος καὶ Κάλλαμος καὶ Βυθίας*. τὸ μὲν διὰ τὸ παράβολον τῆς ἀλιείας, διὰ τὴν τῶν ρευμάτων δύναμιν, τὸ δὲ «ἀπὸ τοῦ πλήθους», λέγει ὁ Διονύσιος, καὶ τὸ ἕτερον «σκέπη τῶν ἀκρωτηρίων ἀπὸ τοῦ βυθοῦ κατὰ περιτροπὴν ὠνόμασται», δάφνη δ' ἐν αὐτῷ, κατὰ Διονύσιον, Μηδείας τῆς Αἰήτου, ὡς λόγος.

Ἐντεῦθεν κάμπει τις ὀλίγον πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ἐν ᾧ εἰσέρχεται καὶ διὰ τῆς αὐτῆς μεσογαίας ὁδοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ χωρίου, ἐξ ἧς δύναται νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸ Μέγα Ρεῦμα, ἢ λαμβάνων τὴν ἐπ' ἀριστερὰ διεύθυνσιν διὰ τῆς καθ' αὐτὸ ἀγορᾶς νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἦδη ἐπὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου τεμένους ἱστορίαν τραπῶμεν, ἐνθά οὔτε *φθόγγος γ'*, οὔτ' *ὄρνιθων*, οὔτε *θαλάσσης*, ἀλλ' ἠσυχία καὶ ἀκίνητοι φυλακαὶ τειχέων, ἐν οἷς εὐσεβέων ψυχὰι μολπαῖς μάκαρα μέγαρ ἀείδοντ' ἐν ὕμνοις.

¹ Ὁ φερώνυμος τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου

¹ Ὁ Στράβων ἐν ἔδαφ. 566 στερ. ἔκδ. λέγει· «Διονύσιος ὁ τὰς κτίσεις συγγράψας, ὃς τὰ κατὰ Χαλκηδὸνα καὶ Βυζάντιον στενά, ἃ νῦν Θράκιος Βόσπορος καλεῖται, πρότερόν φησι Μύσιον Βόσπορον προσαγορεύεσθαι». Ἀνάγνωθε Διονυσίου Βυζαντίου ἔκδ. 1874 ex codicibus mss. Edit. Carolus Wescher Parisiis et tyrographico publico τὸν Ἀνάπλου Βοσπόρου, σελ. 19, § 48—51. «Μετὰ τὸν περίβολον τῶν Ροδίων... γράφει ὁ Διονύσιος ἐν τῷ Ἀνάπλω αὐτοῦ, ἔπεται τὸ Ἀρχεῖον· αὐτὸ μὲν πεδίον ἐπιεικῶς εὐγειον καὶ φιλάμπελον, ἐκατέρωθεν τε τοῖς ἐπανισταμένοις καὶ προπίπτουσι ἐπὶ τὴν θάλατταν λόφοις συγκλειόμενον· διὰ μέσου δ' αὐτοῦ κάτσει ποταμὸς εἰς μαλακὴν καὶ βαθεῖαν ἡδύνα... § 49 αὐτόθι. Μετὰ τὸ Ἀρχεῖον πολὺς καὶ βαθὺς διεργωγῶς ἀπανίσταται κρημνὸς προσπίπτων τῇ τῆς ἀκρας ὑπεροχῇ, πρῶτος ἀθρᾶν ἐκδέχεται τοῦ πελάγους τὴν ὕβριν, ρωᾷδι κοπτόμενος θαλάσση, κατὰ κορυφὴν δ' αὐτοῦ γέρον Ἄλιος ἱδρυται· τοῦτον οἱ μὲν Νηρέα φασίν, οἱ δὲ Φόρκυν, ἄλλοι Πρωτέα, τινὲς δὲ... § 50. Γεῖτων δὲ αὐτῷ Παράβολος ἀπὸ τῆς ἀνωμαλίας τοῦ πελάγους κινδυνευομένης ἀγρᾶς· εἰς γὰρ ἀκάλυπτον καὶ γυμνὴν κτιῶν τὴν ραχίαν τῆς θαλάσσης, ὁ ροῦς παραβόλους ὡς ἀληθῶς καὶ τῷ παρὰ μικρὸν ἐπιτυχανομένης δίδωσι τὰς θήρας τῶν ἰχθύων. § 51. Ἐνθεν Κάλλαμος καὶ Βυθίας...

ναὸς ἀπ' αὐτῶν τῶν τῆς ἀλώσεως χρόνων χρονολογούμενος, ὑπῆρχε πρότερον ὀλίγῳ ἀνωτέρω τῆς νῦν αὐτοῦ θέσεως, ἐπὶ τοῦ ἀνωθεν τῆς νῦν ἐκκλησίας ἀνδῆρου ἐν ᾧ ἐσώζοντο πρὸ ἐτῶν καὶ τάφοι καὶ εἰπια, ὧν τινα καὶ μέχρι τοῦ νῦν διακρίνονται¹. Ὁ ναὸς οὗτος ἐκ βῆθρων σχεδὸν ἀνηγέρθη κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἰανουαρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1798, ἐκδοθείσης τῆς ἐπὶ τούτῳ αὐτοκρατορικῆς ἀδείας. Περὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς διαταγῆς ταύτης ἔχω μαθῶν ἐκ παραδόσεως τὰδε, ἅτινα καὶ γέρον τῆς σεβαστῆς ἐκείνης τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν χορείας,² μόνος ἀπομείνας μουχτάρης τῆς χώρας κ. Γιαννακόπουλος ἐνθυμεῖται. Ὁ τότε αὐτοκρατορέων Σελλίμ ὁ Γ' ², ἐν τῷ Βεϋλέρ-βει τὰς διατριβὰς ποιούμενος ἔτυχε νὰ ἴδῃ λάμπεις καὶ φωτισμοὺς νύκτα τινὰ ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν. Ἐρωτήσονται δ' αὐτῷ τί συμβαίνει, ἀπεκρίναντο ὅτι οἱ χριστιανοὶ τελοῦσι τὴν τελετὴν τοῦ Ἐπιταφίου περὶ τὴν μικρὰν καὶ ἠρειπωμένην ἐκκλησίαν αὐτῶν, ὅτι δὲ μετὰ τὰς κεκανονισμένας εὐχὰς εὐχονται τῷ Ὑψίστῳ καὶ ὑπὲρ τῆς μεγαλειότητός του. Τότε ὁ σουλτάνος διὰ τοῦ βεζίρου αὐτοῦ Γιουσουφ Μεχμέτ πασσᾶ ἔδωκε τοῖς ἀρμοδίοις διαταγὴν περὶ ἀνεγέρσεως τοῦ σεσαθρωμένου ἡδῆ ναοῦ, δι' ἧς οἱ ἡγεμόνες καὶ διερμηνεῖς καὶ λοιποὶ ἄρχοντες οἱ τότε ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν οἰκοῦντες ἐπελάβοντο τοῦ ἔργου τῆς οἰκοδομῆς, περὶ ἧς ἐκ χειρογράφου κώδικος τῆς ἐκκλησίας, ἐν ὑπ' ὄψιν ἔχω, μεταγράφῳ τὰδε τὰ σχετικὰ, ἅτινα πιστεύω ὅτι προσηκόντως ἀναγνωσθήσονται.

¹ Ἐκ τοῦ ναοῦ δὲ τούτου καὶ τοῦ χωρίου ἡ κλησις αὐτὴ «Ἁγιος Δημήτριος», ἔπερ διετῆρι πάλαι ποτέ, ὡς τὸ Ὀρτάκιοι (ἐκ τοῦ ναοῦ) Ἁγιος Φωκᾶς, τὸ Ἁρναούτκιοι Μιχαήλιον ἢ τῶν Ἀσωμάτων, τὸ Χάσκιοι (τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὅρα ἱστορίαν Ἁγίας Πόλ. σ. φιβ.). Χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ γυμνασίου Μυτιλήνης, ἐν ᾧ αἱ ἐπιστολαὶ Θεοφάνους τοῦ Μηδείας καὶ Γεωργίου Ἀμηρούτζη, ἔπερ δ' ἀντιγράφας ἐξέδωκεν ἐν τῇ «Μαυρογορδατείῳ Βιβλιοθήκῃ» Παπαδόπουλος ὁ Κεραμεύς, ἐγράφη ὑπὸ ἀρίστου καλλιγράφου τῷ 1568, τοῦ ἱερομονάχου Ἰεροθέου, ὅστις ἀρχιμανδρίτης ὦν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐξορία καὶ θλίψει τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους τοῦ Γ' διατρίβων ἐν χωρίῳ Ἁγιος Δημήτριος ἐπονομαζομένῳ ἐν τῷ Καταστένω, κειμένῳ ἀνὰ μέσον τοῦ τε Ἁγίου Φωκᾶ καὶ τῶν Ἀσωμάτων», ἔγραψε τῶν ἀναγκαίων ἐπιδεδόμενος. Ὁ Ἰερόθεος οὗτος εἶναι ὁ μετὰ ταῦτα ἱεράρχης Μονεμβασίας, ὅστις κατεδιώχθη πάλιν καὶ ἐπὶ τῆς β' πατριαρχίας τοῦ Μητροφάνους. Μετίτω ὁ ἀναγνώστης περὶ αὐτοῦ τὰ ἐν τῷ Δ' τόμῳ σελ. 400 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας γραφόμενα.

² Ὑἱὸς τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ', διεδέξατο τὸν θεῖον αὐτοῦ κατὰ μάρτιον τοῦ 1789. Διήρκεσεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1808.

Ἦδη ἔδωκεν τὸν κωδικογράφον ν' ἀφηγηθῆ τὰ περὶ ἀνεγέρσεως καὶ τίνες καὶ τίνι τρόπῳ διωρίσθησαν οἱ ἐπιστάται ταύτης.

Ἄδειας χορηγηθείσης παρὰ τῆς κραταιᾶς βασιλείας (ἧς τὸ κράτος εἶη δικαιωνίζον) εἰς ἀνέγερσιν τῆς κατὰ τὸν Κουρούτσεμε πεπαλαιωμένης καὶ σεσαθρωμένης καὶ κατὰ μέρος ἐρειπίου γεγονυίας ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου κατὰ τὸ ἀψήη' ἔτος μηνὶ ἰανουαρίῳ, κοινῆ γνώμῃ τῶν ὑψηλοτάτων καὶ εὐσεβεστάτων αὐθεντῶν, ἐκλαμπροτάτων τε καὶ περιβλέπτων περὶ τὰς ἐκκλησίας καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων, διωρίσθησαν ἐπιστάται τῆς ἀνεγέρσεως διὰ πατριαρχικοῦ ἀποδεικτικοῦ γράμματος πατριαρχεύοντος τοῦ παναγιωτάτου Γρηγορίου τοῦ ἀπὸ Σμύρνης εἰς τὸν οἰκουμενικὸν προδικασθέντος θρόνον, οἱ εὐγενέστατοι ἀρχόντες, ὅτε ἀρχὼν Μέγας λογοθέτης¹ κύριος Σκαρλάτος Μαυροκορδάτος καὶ ὁ ἀρχὼν Πάνος κύριος Κωνσταντῖνος Καραδζᾶς.

Τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ γράμματος τὸ ἴσον ἀπαράλλακτόν ἐστι τὸδε·

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ² ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ καὶ γνώμης καὶ συνεννοήσεως τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου κατὰ τὸν Κου-

¹ Ὁ φίλος κ. Μ. Γεδεῶν δύναται νὰ καταγράψῃ εἰς τὴν σειρὰν τῶν Μ. λογοθετῶν, ὧν ἀτέλῃ καὶ ἄμορφον, ὡς αὐτὸς λέγει, κατάλογον ἐδημοσίευσεν ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τεύχει τῆς 21 ἰουλίου 1884, καὶ ἐν τέλει «τῶν χρονικῶν τοῦ Π. Ο. καὶ Ναοῦ» ἀξιολόγου πονήματός του τὸν ἀνω ἀναφερόμενον, ὃν εὐρίσκω ἐν τῷ κώδικι τοῦ ἡμετέρου ναοῦ μέχρι τοῦ 1804. Ἐν σελ. 81 τοῦ ὑπ' ὄψιν μου κώδικος ἐδημοσιεύθη πατριαρχικὴ ἀπόδειξις τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου περὶ τῆς καὶ αὐθις ἀποκαταστάσεως ὡς ναζιριδῶν τῶν δύο ναῶν, τοῦ τε ἁγίου Δημητρίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τοῦ ἀρχόντος Μεγάλου λογοθέτου Σκαρλάτου Μαυροκορδάτου κτλ. Δημοσιεύεται κατωτέρω τὸ ἔγγραφο πληρῆς. Ἐν σελ. 128 εὐρίσκω σημείωσιν, καθ' ἣν ἀφῆθησαν 100 γρόσια παρὰ τοῦ ἀρχόντος Κομίσου κυρίου Στεφάνου Μαυροκορδάτου, διὰ νὰ μνημονεύωνται τὰ δύο ὀνόματα τῶν γονέων του, τοῦ τε μακαρίτου λογοθέτου Σκαρλάτου καὶ τῆς μακαρίτιδος συζύγου αὐτοῦ Δομνίτζης Ἄννης.

² Ὁ ἀπὸ Σμύρνης ἐπάξιος τοῦ ἀειμνήστου Γερασίμου τοῦ ἀπὸ Δέρκων διάδοχος ἐξελέγη τῇ 1 μαΐου 1797. Ἐν Σμύρῃ ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐκρατήθη παρὰ τῷ τότε Σμύρνης Προκοπίῳ ὡς πρωτοσύγκελλος. Ὅτε τῷ 1785 ὁ Προκόπιος ἐπατριάρχησεν, ἐξελέξατο διάδοχον αὐτοῦ τὸν Γρηγόριον. Ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Γερασίμου (1794—19 ἀπριλίου 1797) ἐκλήθη συνοδικῶς, μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν τοῦ Γερασίμου ἧς τὰ ἔγγραφα ἐδημοσιεύ-

ρούτσεμε κατοικούντων ὑψηλοτάτων καὶ εὐσεβεστάτων αὐθεντῶν (sic) ἀποκαθίστησι καὶ διορίζει ναζιριδες καὶ ἐφόρους πληρεξουσίου τοὺς δύο ἀρχόντας, τὸν τε εὐγενέστατον ἀρχόντα Λογοθέτην κύρ Σκαρλάτον Μαυροκορδάτον, καὶ τὸν εὐγενέστατον ἀρχόντα Πάνον κύριον Κωνσταντῖνον Καραδζᾶν ἐπὶ τῷ διαιτησῆ καὶ διοικησῆ τὰ τῆς μελετωμένης κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν οἰκοδομῆς καὶ ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως τοῦ πανσέπτου ναοῦ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου καὶ θαυματουργοῦ, οἵτινες ἀνέλαβον μετὰ προθυμίας καὶ θείου ζήλου τὴν ἐπιστάσιαν ταύτην, διὰ νὰ διαιτηθῶσι τὰ πρὸς δαπάνην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, παρ' ὧν εὐρώσι, διὰ λογαριασμὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ νὰ παρέχωσιν ὁμολογίαν χρεωστικὴν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ὑπογραφῇ, ἧτις ἔξει τὸ κύρος ἐν παντὶ τόπῳ καὶ κριτηρίῳ, ὡς ἴδιον χρέος τῆς ἐκκλησίας· διὸ καὶ ἐγένετο τὸ παρὸν πατριαρχικὸν ἡμέτερον γράμμα καὶ ἐδόθη τῇ εὐγενείᾳ των εἰς ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει ἀψήη', ἰανουαρίου ιγ'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Διορισθέντες ἅμα καὶ ναζιριδες τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας οἱ διαληφθέντες εὐγενέστατοι ἀρχόντες δι' ἑτέρας πατριαρχικῆς ἀποδείξεως τῆς ἐκείνου παναγιότητος ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ, ὡς λέγεται ἐν τῷ ὑπὸ μελέτην κώδικι, ἐκδοθείσης, συνήγαγον φιλοπόνῳ σπουδῇ καὶ συντόνῳ ἐπιμελείᾳ, ὡς οἶόν τε ἐγένετο, τοὺς λογαριασμοὺς τῶν προεπιτροπευσάντων ἀπὸ τῆς 1 ἰουνίου τοῦ παρελθόντος ἀψήη' (=1790) ἔτους μέχρι τέλους δεκεμβρίου τοῦ ἀψήη', ὅτε, λέγει ὁ κωδικογράφος, κατέγραψαν αὐτοὺς ἐν τῷ εἰρημένῳ τῆς ἐκκλησίας κώδικι. Ἐἶτα ἐλέφ θεῖῳ καὶ διὰ βοηθείας τοῦ ἁγίου εἰς πέρας ἐλθούσης τῆς τοῦ ναοῦ ἀνεγέρσεως, καταστρώσαντες ἀκριβῶς καὶ ὄλον τὸν λογαριασμὸν τῆς οἰκοδομῆς, ὃν συνοψίζομεν παρακατιόντες, συγκατέγραψαν καὶ ὄλην τὴν ληψοδοσίαν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας τὴν ἐπὶ τοῦ ναζαρετιου

θησαν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ (τόμ. Β', σελ. 277), ἀνέλαβε τοὺς οἴακας τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἡ πατριαρχία αὐτοῦ διήρκεσε κατὰ τὴν Ἀληθειαν ἀπὸ τοῦ μαΐου 1797 μέχρι 19 δεκεμβρίου 1798. Τὸ δεύτερον ἐπατριάρχησεν ἀπὸ Σεπτεμβρίου 2 (ἢ 18 ὀκτωβρίου ὡς φέρεται ἐν ὑποσημειώσει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, τόμ. Δ', σελ. 423) μέχρι τῆς 10 ὀκτωβρίου 1808. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Β' τόμῳ σελ. 280 τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», ὅπερ μετῴω ὁ πλείω βουλόμενος. Τὸ τρίτον ἐπατριάρχησε τῇ 19 ἰανουαρίου 1819—10 ἀπριλίου 1821 διαδεξαμένου αὐτὸν Εὐγενίου τοῦ Πισθείας.

αὐτῶν γεγонуῖαν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἰανουαρίου τοῦ αψηῆ' ἔτους μέχρι τέλους τοῦ αὐτοῦ ἔτους (ὅτε, φέρεται ἐν τῷ κώδικι, χρεία ἐγένετο σταλῆναι τὸν ἄρχοντα Πάνον Καραδζάν εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ βασιλικῷ ὑπουργήματι), ὑπογεγραμμένα πάντα παρὰ τε τῶν πανιερωτάτων ἀγίων ἀρχιερέων καὶ τῆς εὐγενείας των καὶ ἄλλων εὐγενεστάτων ἀρχόντων, τῶν συμπαρευρεθέντων ἐν τῇ θεωρήσει τοῦ λογαριασμοῦ τούτου, καὶ ἐπιβεβαιωμένα παρὰ τῆς αὐτοῦ σεβασμιωτάτης πναγιότητος, ὡς φαίνεται ἐν τῷ κώδικι.

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῆς ἐκδοθείσης πατριαρχικῆς ἀποδείξεως περὶ τοῦ *ναζαρετίου* τῶν μνημονευθέντων εὐγενεστάτων ἀρχόντων ἐν τῷ ἱερῷ *ναφ* τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ κλ.

Εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου κατὰ τὸν Κουρούτσεσμε, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ καὶ εὐλογία καὶ συγχώρησις. Ἐπειδὴ ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμὸς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, δι' ἡμετέρας πατριαρχικῆς ἀποδείξεως μέχρι τῆς σήμερον κατὰ κοινὴν ἐκλογὴν ἐδιορίσθησαν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος *ναζιρίδες* καὶ ἐπιστάται οἱ εὐγενέστατοι ἄρχοντες ὅτε ἄρχων λογοθέτης Σκαρλάτος Μαυροκορδάτος καὶ ὁ ἄρχων Πάνος κύριος Κωνσταντῖνος Καραδζάς· ἐπίτροποι δὲ ὁ ἄρχων πορτάρης Κωνσταντῖνος Φωτεινός, καὶ ὁ λογιώτατος γραμματεὺς Ἐπίζος διὰ τὰ παρευρισκωνται εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ταύτης. Ὅθεν προτρέπιμεν πάντας ὑμᾶς πατρικῶς, ὅπως γνωρίζοντες τοὺς εἰρημένους κατὰ κοινὴν ἐκλογὴν διορισθέντας, παράσχετε ἐν χερσὶν αὐτῶν προθύμως καὶ εὐπειθῶς τὰ συνήθη τῆς ἐκκλησίας ἐλέη καὶ δικαιώματα διὰ τὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας· οὕτω τοιήσατε, ἵνα ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ ἡ εὐχὴ καὶ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

αψηῆ', Ἰανουαρίου ιγ'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως εὐχέτης ὑμῶν.

Τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1790 μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνεγέρσεως ἔχουσιν ἐν στενῇ περιλήψει ὧδε·

Ἀπὸ τῆς α' ἰουνίου 1790 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ 1791, ἦτοι ἐν διαστήματι πεντεκαίδεκα μηνῶν, ἐπιτροπεύοντος τοῦ κυριδζή Χαδζή

Ἡλία εἰσεπράχθησαν γρόσ. 2103 καὶ 87 ἄσπρα. Ἐν τῷ ποσῷ τούτῳ ἐμπεριέχονται γρόσια 50, ἐτήσιον *διάφορον* 500 γροσίων ὀφειλομένων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φιλαδελφείας ἀπὸ καθ' ἰουλίου 1789 — τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας τοῦ 1790, δοθέντα δὲ διὰ τοῦ *Λογοθέτου* ¹ Κωστάκη καὶ τῶν 40 γρ. διαφόρου ἐτησίου τοῦ Παλαιοῦ Πατρῶν ἀπὸ 15 φεβρουαρίου τοῦ 1790 — τοῦ αὐτοῦ 1791 δοθέντα διὰ τοῦ ἁγίου Δέρκων ², καὶ 260 ληφθέντων ἐκ τῶν τῆ ἐκκλησία χρεωστούμενων 500 τοῦ ἁγίου Βάρνης.

Τὸ δὲ μαστράφι γρ. 1884 καὶ 33 ἄσπρα.

Εἶτα ἐπιτροπεύει Νικολάκης ὁ ράπτης ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1791 μέχρι 1 Μαρτίου τοῦ 1795 ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν καὶ ἕξ μηνῶν. Ἔσοδα γρόσ. 6656 καὶ 87 ἄσπρα, οἷς χορηγοῦσιν οἱ ὀφείλοντες ἅγιοι Πατρῶν καὶ Φιλαδελφείας διὰ τῶν αὐτῶν προσώπων.

Ἔξοδα τὰ ἴσα.

Ἐνταῦθα ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀναφέρω ἐν παρόδῳ ὅτι δι' ἀγορὰν κηρίων ὀκάδ. 392 καὶ δραμ. 350 ἐδόθησαν γρόσ. 1164· εἰς ἀγορὰν 756 ὀκ. ἐλαίου ἐπληρώθησαν 389 γρ. καὶ 33 ἄσπρα· ὅτι ὁ ψάλτης Γρηγόριος τούνομα διὰ μηνῶν 42 (ὑπηρεσίαν) ἐπληρώθη γρ. 690, ἦτοι κατὰ μῆνα γρ. 15, ὁ δὲ *κράχτης* εἶχε μηνιαῖον 5 γροσίων, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Κατόπιν τοῦ Νικολάκη ἐπιτροπεύει ὁ ἄρχων πορτάρης Ἡλίας ἀπὸ τῆς 22 φεβρουαρίου 1795 μέχρι 1 ἰανουαρίου 1798. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τριάκοντα τεσσάρων τούτων μηνῶν καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν εἰσεπράχθησαν 7237 καὶ 93 ἄσπρα, οἷς συνεβάλλοντο οἱ ἐξῆς·

¹ Ἰδοὺ καὶ ἕτερος Λογοθέτης Κωστάκης (ὁ Ἰεράκης;) ἀναφερόμενος ἐν τῷ κώδικι κατὰ τὰ 1790 καὶ 1791 ἔτος· διότι ἀπαντῶ κατὰ τὴν δόσιν τοῦ 1800 ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι «γρόσια 25, δοθὲν παρὰ τῆς ἐκκλησίας διάφορον διὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν 2500 γροσίων τῆς ἐπ' ὀνόματι ἀρχοντίσεως Κατμανέσσαε κοκ. Ἐλέγκος Ἰεράκη μηνῶν ἕξ ἡμερῶν τεσσάρων, ἦτοι ἀπὸ τῆς 16 ἰανουαρίου, καθ' ἣν εἶναι γεγραμμένη ἡ ὁμολογία, μέχρι λ' ἰουλίου, ὅτε ἐδόθη τῇ εὐγενείᾳ τῆς τὸ κεφάλαιον τῶν εἰρημένων 2500 γροσίων, ληφθέντων παρὰ τοῦ τσελεπῆ Ἀλέκου Καλλιμάχη πρὸς 30 μόνον γρόσια τὸ πουγγίον». Οὗτος ἦν ὁ σὺν πολλοῖς ἄλλοις τῷ 1821 θῦμα πεσὼν τῆς θηριωδίας τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ (σ 50 τοῦ Β'. τόμ. τῶν κατὰ τὴν αἰδιμον Γρηγόριον τὸν Ε').

² Οὗτος ἀναμφιδόλως εἶναι ὁ Ἀνανίας, καὶ οὐχὶ ὁ τοῦτον τὸν μάρτυρον τοῦ 1791 διχδεξάμενος Γεράσιμος, ὁ μετέπειτα πατριαρχήσας.

Ὁ ἅγιος Προύσης ¹ ἐπὶ δύο ἔτη ἀνὰ 30	γρ.	60
Ὁ ἅγιος Μελενίκου ²	»	40
Ὁ ἅγιος Παλαιῶν Πατρῶν (Γρηγόριος) ³	»	40
Ὁ ἅγιος Φιλαδελφείας	»	50
Διὰ πώλησιν μνημείου πρὸς ταφὴν τοῦ ἁγίου Καισαρείας ³	»	150
Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον κουτίον εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου	»	146 καὶ 60
Ἀπὸ κουτίον περιεχόμενον εἰς τὴν κούρτην τοῦ αὐθέντου Μουρούζη	»	104
Ἀπὸ χειροτονιῶν ⁴ Λήμνου καὶ ἐπισκόπου Φαναρίου	γρ.	21

Τὰ δὲ ἔξοδα ἀνέρχονται εἰς 4436 καὶ 96.

Ἐκ τοῦ περισσεύματος δ' ἐδόθησαν τῷ ἄρχοντι μεγάλῳ Λογοθέτῳ Σκαρλάτῳ Μαυροκορδάτῳ 1007 γρ.

Εἶτα γενομένης γενικῆς καταστρώσεως τοῦ λογαριασμοῦ καὶ συνοψισθέντων τῶν εἰς *νάκτι καὶ μπακιέδες* σωζομένων ἄσπρων τῆς ἐκκλησίας, ἀνερχομένων εἰς 6868 καὶ 78 ἄσπρα, καὶ δοθέντων ὑπὸ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος ποστελνίκου κυρ Γεωργίου Σλουδζάρογλου γροσιῶν 500 διὰ λογαριασμὸν τοῦ Πατρῶν, ἔμειναν 6368 καὶ 78 ἄσπρα, ἅτινα «ἐξεκαθαρίσθησαν ὅλα τὰ εἰς *νάκτι καὶ πακιγιέδες* ἄσπρα, τῆς ἐκκλησίας, ὡς φέρεται ἐν τῷ κώδικι⁵, καθ' ὃν καιρὸν

¹ Οὗτός ἐστιν ὁ Ἄνθιμος, αὐτὸς ὁ ὑπογράφων ἐν τῇ συνοδικῇ πράξει περὶ ἀναγνωρίσεως πατριάρχου Γερασίμου τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ὑποστηρίξας τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. ("Ὁρα Δόγ. Ἑρμ. 1820, σ. 516).

² Ὁ Λεόντιος ὁ καὶ συνοψήφιος τεθεὶς τῷ πατριάρχῃ Γερασίμῳ κατὰ τὸ 1794, ὁ μετέπειτα κατὰ ἰούλιον τοῦ 1796 Καισαρείας ἀναδειχθεὶς.

³ Ὁ Γρηγόριος καὶ αὐτὸς συνοπογράφων τοῖς συνοδικοῖς ἐν τε τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας Νεοφύτου τοῦ Σμυρναίου καὶ ἐν τῇ τοῦ διαδεξαμένου τὸν Νεόφυτον Γερασίμου τοῦ ἀπὸ Δέρκων.

⁴ Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ χωρίου ἡμῶν πολλοὶ χειροτονίαι καὶ προβιθασμοί, μεταθέσεις ἀρχιερέων ἐγένοντο, περὶ ὧν κατωτέρω ἰδίᾳ καὶ ἐν ἐκτάσει γενήσεται λόγος.

⁵ Ὁ μετὰ χεῖρας κώδιξ εἰς σχῆμα μέγα καταγράφει ἐν μεγίστῃ λεπτομερείᾳ τὰ τε ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ 1798—1816 καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ τοῖς κατὰ κριρὸν ἐπιτροπικοῖς ἐκδεδομένας πατριαρχικὰς ἀποδείξεις· ἔχει δὲ καὶ τὰς ὑπογραφάς, ὡς σύνηθες, τῶν κατὰ καιρὸν ναζιριδῶν λαϊκῶν, ὡς καὶ τῶν ἐκλεγομένων πανιερωτάτων διὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν λογαριασμῶν, καὶ

ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμὸς τῆς ἐκκλησίας παρὰ τῶν ναζιριδῶν πανιερωτάτων δύο ἀρχιερέων τοῦ τε ἁγίου Ἐφέσου κυρ Σαμουήλ καὶ τοῦ ἁγίου Νικομηδείας κυρ Ἀθανασίου καὶ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος μεγάλου Λογοθέτου Σκαρλάτου Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ ἄρχοντος Πάνου κυρ Κωνσταντίνου Καραδζα καὶ ἐτέρων ἀρχόντων ἐν ἔτει αψ'ή, ἰανουαρίου κγ', καθ' ἣν καὶ ἡ ἀνακαινίσις αὐτῆς ἀπερασίσθη».

Ἀπὸ 1 ἰανουαρίου μέχρι τῆς 23 1798 εἰσεπράχθησαν 124 γρόσ. ἐδαπανήθησαν δὲ 101, ἥτοι ἔμεινε περίσσευμα 23 γρόσια μόνον. Ἐν τῷ καταστίχῳ τῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐσόδων καὶ ἐξόδων δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ τὴν εὐθηνίαν τῶν πραγμάτων κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον· διότι «διὰ τριάκοντα ὀκάδας ἐλαίου ἐπληρώθησαν 31 γρ. καὶ 60 ἄσπρα ἥτοι ἀναλογεῖ ἡ ὀκά πρὸς 42 παράδες, διὰ ἡμίσειαν ὀκτὼ θυμιάματος ἄσπρα 72, καὶ διὰ δύο καὶ ἡμίσειαν ὀκ. κηρίου γρ. 10, εἰς τὸν ψάλτην Γρηγόριον ἀλλ-χεσάπ (προκαταβολή, ἀπέναντι) γρ. 3, ἐπίσης τὸ μηνιαῖον τοῦ διακόνου γρ. 3, καὶ τοῦ κανδηλάπτου γρ. 5.

Διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ἤδη αὐτοκρατορικῇ ἐπινεύσει ἀνέγερσιν τῆς Ἐκκλησίας συνήχθησαν ἀπὸ χρεωστούντων τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς γράφεται ἐν τῷ κώδικι, ἀπὸ βοηθείας τινῶν καὶ εἰσοδήματος ἀπὸ κγ' ἰανουαρίου μέχρι Σεπτεμβρίου πρώτης τοῦ 1798 γρόσια δεκαεπτὰ χιλιάδες καὶ ἐννεακόσια πρὸς εἴκοσιν.

Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο φέρονται συνεισενεγκόντες ἐκτὸς ἄλλων, ὡς βοήθειαν·

Ὁ ἄρχων πάνος Ἀλέξανδρος Χανδζερῆς	γρ	1000
Ἡ εὐγενεστάτη Σπαθαρέσσα Ἐλένη Γκίκα σὺν ἱεροῖς ἀμφίοις	»	500
Ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων	»	250
Ὁ ἄρχων Μέγας λογοθέτης Σκαρλάτος Μαυροκορδάτος	»	1825
Ὁ προεστὼς Γρηγόριος δι' ἐμβατοῖκιον	»	1000
καὶ οἱ καπούκεχαγιαδες τῆς Βλαχίας καὶ Πογδανίας ἀνὰ 250 καὶ 150 γρόσια	»	400
Προσέτι δὲ ἐν τῷ τέλει τῶν εἰσπράξεων εἰσοδημάτων ἀπαντῶ γεγραμμένα αὐτολεξεί ταδε :		
» Ἐλεος τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ θεοσεβεστάτου αὐθέντου κυρίου κυρίου Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Καλλιμάχη	»	1000
Ἀφιέρωσις ἐκλαμπροτάτης κυρ. Δόμνης Ζωῆς Μουρούζη	»	350

αὐτῶν τῶν κυρούντων τοῦτους πατριαρχῶν. Ὁ γράφας τὸν κώδικα ἀριθμεῖ μόνον σελίδας 30, ἡμεῖς ἠριθμολογήσαμεν ἰδίᾳ γραφῇ γεγραμμένας σελίδας 163.

καὶ παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου κυρίου Γρηγορίου Παλασάκη¹ διὰ τὸ εἰς τὸ πρόσωπον στασίδιον » 1000

Τῶν διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐπακολουθησάντων ἐξόδων ἐπὶ τῆς ἐπιστάσεως τῶν δύο μνήμης ἀγαθῆς εὐγενεστάτων ἀρχόντων εὐρίσκω ἀκριβεστάτην καὶ λεπτομερῆ καταγραφὴν κατέχουσιν 15 σελίδας τοῦ ὑπ' ὄψιν μου κώδικος. Πλεῖστα παραλείπων καὶ πολλὰ περικόπτων τοσοῦτον μόνον λέγω ὅτι ἡ οἰκοδομὴ ἐστοίχισεν ὀγδοήκοντα ὀκτὼ χιλιάδας καὶ ὀκτακόσια δέκα τρία γρόσια. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου αἱ μὲν 17,900 ἤδη, ὡς ἔφθην εἰπόντες, ἐλήφθησαν εἴτε ὡς βοήθεια, εἴτε ὡς εἰσόδημα, αἱ δὲ 66,750 προέρχονται ἐκ δανείων, ἅτινα εὐχερῶς παρεχώρησαν οἱ τότε τὰς τύχας τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἰθύνοντες ἄρχοντες, αὐθένται, βαθμιθιοῦχοι αὐτῶν, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι, ὡς ὁ Νικαῖος Καλλίνικος ὁ μετὰ ταῦτα πατριάρχης, Νικομηδείας Ἀθανάσιος, Λαρίσης Διονύσιος, καὶ πολλοὶ ἕτεροι φανέντες τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν ἐπιροῆς χρήσιμοι, ὡς ὁ ἅγιος Δημητριάδος, ὁ Προύσης, ὁ Ἡρακλείας, ὁ Ἐφέσου· ἀλλὰ ταῦτα πάντα τὰ δάνεια ἐδόθησαν ἐπὶ τόκῳ 40 τοῖς 500, ἦτοι τεσσαράκοντα γρόσια κατὰ πουργίον. Ἀτόκως ἐδάνεισεν ὁ ἅγιος Θεσσαλονίκης κύρ Γεράσιμος γρόσια 1000, ὁ δὲ ἅγιος Βιδύνης Γρηγόριος 2000, πρὸς τόκον 50 ἐπὶ τοῦ πουργίου, καθόσον αὐθαίρετῳ προαιρέσει ἀφιέρωσε τὸ ποσὸν τοῦτο μετὰ τὴν εἰς τὰς αἰωνίους μὸνας ἀποδημίαν αὐτοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς αἰώνιον μνημόσυνον. Μέγας δανειστής ἐπίσης ἀναγράφεται καὶ ὁ πρῶν πατριάρχης Γεράσιμος ὡς προσενεγκὼν 2000 γρόσια ἐπὶ τόκῳ σὺν ἱεροῖς ἀμφοῖς καὶ σκεύεσι πολυτίμοις ἤδη πωληθεῖσι πρὸ τριετίας ὑπὸ ἀμαθῶν καὶ ἀγράμματων ἐν ἀγνοίᾳ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας· ὁ Ἀλέκος υἱὸς τοῦ Φωτίου² διδασκάλου διὰ τοῦ παρα-

¹ Ἴδου καὶ ἕτερος Μ. Λογοθέτης.

² Φώτιος οὗτός ἐστιν ἀναμφιβόλως, ὁ Κύπριος, Λογοθέτης τοῦ Γενικοῦ, μαθητῆς τοῦ Κριτίου καὶ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ πατριαρχείου. Οὗτός ἐστιν ὁ πατὴρ τοῦ προαποβιάσαντος ἄρχοντος Μ. Ποστελνίκου κυρίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Φωτιάδου, πάππος δὲ τῶν ἐξοχωτάτων κ. κ. Ι. Φωτιάδου πασσαῖ, πρῶν γενικοῦ διοικητοῦ Κρήτης, νῦν δὲ πρεσβυτοῦ τῆς Υ. Πύλης ἐν Ρώμῃ, καὶ τοῦ Κωστάκη βέη Φωτιάδου, πρῶν τῆς Σάμου ἡγεμόνος. Ὁ φίλος κ. Μ. Γεδεῶν ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημείας (σ. 178) ἀναφέρει περὶ Φωτίου ὡς διδάξαντος, κατὰ Κωνσταντίνον, ἐφ' ἱκανὰ ἔτη, ὅτι δ' εὐρίσκει τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς κώδιξι τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς ἐν τῷ ἰσολογισμῷ τῶν ἐτῶν 1793—1795, οὐδαμῶς ἀλλαχοῦ. Σέργιος ὁ Μακραῖος, οὗ τὸν βίον ὁ ἀναγνώστης δύναται ν' ἀναγῶν ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ Γ' τόμου τῆς

γιοτάτου προσενεγκὼν ἕτερα χίλια ἐπίσης ἐντόκως ὁ ἄρχων Πάνος κ. Ἀλέξανδρος Χανδζερῆς ἐν τρισὶ διαλείμμασι 8,500, ὁ ἄρχων Πάνος Νικόλαος Χανδζερῆς γρόσια 1500, ὁ εὐγενεστάτος ἄρχων μέγας ποστελνίκος Δημήτριος Χανδζερῆς γρ. 2000, ὁ μέγας κόμισος Δημήτριος Σουδζος διὰ τοῦ ἁγίου Προύσης 500, παρὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου Πεῖζαδὲ Σκαρλάτου Καλλιμάχη 1000, καὶ δεκακισχίλια παρὰ τοῦ τιμιωτάτου κύρ Μανωλάκη Σαρράφη, παρὰ τοῦ λογιωτάτου γραμματικοῦ Ἰωαννάκη Καλλιπολίτου διὰ τοῦ ἁγίου Βοδενῶν 1000, καὶ παρὰ τῆς κυράδζας Θάμαρης δαδᾶ (= τροφοῦ, ἐπιμελητηρίας) τοῦ ἄρχοντος ποστελνίκου Κωνσταντίνου Σουδζου 1000, καὶ ἄλλοι.

Ἐν ταῖς δαπάναις ταύταις καταλέγονται καὶ τὰ δοθέντα δωρήματα (παχίσια) καὶ ρουσφέτια κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰθισμένα τοῖς ὀθωμανοῖς· *φιλοχρηματορ* γὰρ τὸ ἔθνος τοῦτο, λέγει ὁ Δούκας¹ καὶ εἰ φονεὺς πατρικὸς ἐμπέσοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, διὰ χρυσοῦ ἀπολύουσιν. Οὕτω δείγματος χάριν ἀναγράφω ἐκ τοῦ κώδικος ὅτι τῷ

Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Σάθα, καίζει τὸν Φώτιον ὡς ἀγυρτικώτερον πως διδάσκοντα, τὸν δὲ πατριάρχην Γεράσιμον ὡς ἀνατρέψαντα τὴν καλῶς ἔχουσαν κατάστασιν τῆς Σχολῆς διὰ τὸν εἰς αὐτοῦ Φώτιον. Σημειούσθω δέ μοι ἐνταῦθα ὅτι ὁ πατριάρχης Γεράσιμος πρόστη τῆς Μεγάλης Σχολῆς, τῆς Βιζύης, τῆς Νικομηδείας καὶ Δέρκων, καὶ ὅτι ἐστὶν εἰς καὶ ἐκ τῶν πρωτίστων τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μοθησάντων ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας, ἐφ' ᾧ καὶ πλεῖστα ἐξέδωκε σιγίλλια πρὸς ὑποστήριξιν καὶ σύστασιν σχολείων. Περὶ τῆς συστάσεως καὶ ὑποστηρίξεως σχολείων ὁ φιλόστωρ δύναται ν' ἀναδράμῃ εἰς τὸ Σχεδιάσμα τοῦ κ. Μ. Παρανάκη, εἰς τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν τὰ Χρονικά τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημείας. Ἐπίσης τὰ περὶ τῆς ἐν Σίφνῳ Σχολῆς διεσάφησεν ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Τ. Σακκελίων ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας (τ. Β' τεύχ. Α'), ὁ φίλος κ. Ζερλέντης τὰ περὶ τῆς ἐν Λιθόρνῳ Σχολῆς ἐν τῷ Παρνασσῷ (τόμ. Θ' σ. 323 κ. ε.) καὶ τὰ περὶ τῆς ἐν Νάξῳ ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ συγγράμματι (τόμ. Γ', φυλ. Α' καὶ Βον), τὰ περὶ τῶν ἐν Αἴνῳ [ὁ τὰς γραμμάς ταύτας χαράσσω, ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας (τόμ. Β' καὶ Α') ὁ καὶ συμβολὴν τὴν Ἱστορίαν τῶν ἐν Ἰωαννίναις καὶ Ζίτση σχολείων ἐν τῷ Παρνασσῷ (τόμ. Γ', φυλ. Β, Γ, Δ) παραθεῖς. Ἐπίσης οὐ λησιμονητέον τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ κ. Καστόρχη τὸ περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς, τοῦ Ζαφειροπούλου περὶ τῆς ἐν Βυτίῃ σχολῆς, τοῦ κ. Μ. Παρανάκη τὸ περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, καὶ εἴτινα ἄλλα. Ἐν τέλει καλὸν νὰ σημειώσωμεν ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ἀποκαλεῖ ὁ κ. Γ. Χασιώτης τὸν Φώτιον Grand Logothète ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Instruction Publique chez les Grecs (σ. 40)».

¹ Ἐκδ. Βόνν. σ. 287. Ὅρα καὶ ἐν σελ. 135 ἑτέραν δυάδα τῶν κοσμητικῶν ἐπιθέτων, τῶν ἀποδιδόμενων τοῖς ὀθωμανοῖς.

μποσταντζίμπασι¹ τρισχίλια γρόσια και είτα έτερα χίλια, τῷ κονοδζίμπασι πεντακόσια εἰς δύο δόσεις,
 τῷ βοεβόδα τοῦ Γαλατᾶ χίλια διὰ τοῦ ἄρχοντος ποστελνίκου κυρίου Ἀλεξάνδρου Σούδζου, δραγομάνου τοῦ βασιλικοῦ στόλου.
 τῷ μείμαρ ἀγᾶ δισχίλια, και έτερα 5432 γρόσια διὰ χειρὸς τοῦ ἄρχοντος πορτάρη Ἡλία και Κομνηνοῦ Κάλφα εἰς
 ζαμπιτάδες και ἐγχωρίους τῶν ὀθωμανῶν, οὓς ὁ κῶδιξ ὀνομαστικῶς ὀνομάζει.

Ἄξιον σημειώσεως νομίζω ν' ἀναγράψω ἐνταῦθα ἐκ τοῦ κώδικος και τὰ εἰς ἀσβεστον ἔξοδα τοῦ ναοῦ, διότι ἐκ τούτου πληροφοροῦμεθα ὅτι ἀσβεστοποιεῖα ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ και νῦν ἐτι διατηρούμενα ἐν Τσεγκέλιοϊ, Σουλτανί, Τιμπουκλί, χωρίοις τῆς ἀσιατικῆς τοῦ Βόσπόρου παραλίας. Ταῦτα ἀνήλθον εἰς 8,211 γρόσια και 9 ἄσπρα δοθέντα ἀπέναντι 5803 κανταρίων ἀσβέστου. Πάντα τὰ κονδύλια τὰ ἐν ταῖς στήλαις τοῦ δοῦναι και λαβεῖν κυροῦνται τῇ ὑπογραφῇ τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', βεβαιούντος, και ταῖς ὑπογραφαῖς τοῦ Κυζίκου Ἰωακείμ², τοῦ Νικομηδείας Ἀθανασίου, τοῦ Σκαρλάτου Μαυροκορδάτου, τοῦ Ἀλεξάνδρου Χαντζερῆ και Κωνσταντίνου Καραδζα, ὧν τὰ πανομοιότυπα ἰδέτω ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ λιθογρ. πίνακι ὑπ' ἀριθ. 9—13.

Μετὰ τὴν θεώρησιν και τὴν κύρωσιν τῶν λογαριασμῶν ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1798 διωρίσθησαν ναζιρίδες (=ἐπόπται) ὁ ἄρχων Πάνος Ἀλέξανδρος Χαντζερῆς, ὁ ἄρχων μέγας Λογοθέτης Σκαρλάτος Μαυροκορδάτος και ὁ ἄρχων ποστέλνικος Δημήτριος Σχινᾶς διὰ τοῦ ἐπομένου πατριαρχικοῦ γράμματος :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ κλ.

Εὐγενέστατοι ἄρχοντες και λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου κατὰ τὸν Κουρούτσεσμε, χάρις εἴη ὑμῖν και εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δ' εὐχῆ, εὐλογία και συγχώρησις. Ἐπειδὴ ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμὸς τῆς ἐκκλησίας ταύτης δι'

¹ Κυρίως σημαίνει ἡ λέξις ἀρχικηπουρόν. Ὁ μποσταντζίμπασης ἦν ὁ ἀρχηγὸς τῆς σουλτανικῆς φρουρᾶς, τουτέστι περίπου ὁ μ. δομέστικος.

² Οὗτός ἐστιν ὁ ἀπὸ Ἀγγιάλου, ἔφορος τῆς Μ. Σχολῆς μετὰ τοῦ Νικομηδείας Ἀθανασίου. Ὁρα Μ. Γεδεών «Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας», σελ. 175, και κατωτέρω ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ ἡμετέρου χωρίου. Οὗτος τῷ 1810 ἀποθανὼν ἀφῆκε τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ γρόσια 100, «ὅπως μνημονεῦται τὸ ὄνομά του ἐν ταῖς δύο ἐκκλησίαις».

ἡμετέρας πατριαρχικῆς ἀποδείξεως μέχρι σήμερον, κατὰ κοινὴν ἐκλογὴν διωρίσθησαν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ναζιρίδες, και ἐπιστάται οἱ εὐγενέστατοι ἄρχοντες ὅτε ἄρχων Λογοθέτης κύριος Σκαρλάτος Μαυροκορδάτος, ὁ ἄρχων Πάνος κύρ Ἀλέξανδρος Χαντζερῆς, και ὁ ἄρχων ποστέλνικος κύρ Δημήτριος Σχινᾶς, ἐπίτροποι δὲ ὁ ἄρχων πορτάρης Κωνσταντίνος Φωτεινὸς και ὁ λογιώτατος γραμματικὸς Ρίζος, διὰ νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἱεράς ἐκκλησίας ταύτης. Ὅθεν προτρεπέμεθα πάντας ὑμᾶς, ὅπως γνωρίζοντες τοὺς εἰρημένους κατὰ κοινὴν ἐκλογὴν διορισθέντας, παρέχητε εἰς χεῖρας αὐτῶν προθύμως και εὐπειθῶς τὰ συνήθη τῆς ἐκκλησίας ἐλέη και δικαιώματα, διὰ νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας. Οὕτω ποιήσατε, ἵνα και ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις και ἡ εὐχῆ και εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

αψ'ἠ γ Σεπτεμβρίου α'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως εὐχέτης ὑμῶν.

Οἱ τούτων λογαριασμοὶ μέχρι τέλους δεκεμβρίου τοῦ 1799 ἦτοι ἐκκαίδεκα μηνῶν ἐπιθεωροῦνται και κυροῦνται κατὰ μάρτιον τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυζίκου Ἰωακείμ, τοῦ Λαρίσσης Διονυσίου (τοῦ Καλλιάρχου) και τῶν εἰρημένων ναζιρίδων και ὑπὸ τοῦ μετέπειτα πατριαρχήσαντος Νεοφύτου τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας ἐκδόντος τὴν ἐξῆς πατριαρχικὴν ἀπόδειξιν.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ κλ.

Ἐρώτατοι μητροπολίται, ὅτε Κυζίκου ὑπέρτιμος και ἔξαρχος παντὸς Ἑλλησπόντου κύρ Ἰωακείμ και ὁ Λαρίσσης ὑπέρτιμος και ἔξαρχος δευτέρας Θεσσαλίας και πάσης Ἑλλάδος κύρ Διονύσιος, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ και συλλειτουργοί. Διὰ τῆς παρουσίας ἡμετέρας πατριαρχικῆς ἀποδείξεως προτρεπέμεθα τὴν ὑμῶν ἱερότητα ὅπως συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ μετὰ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων, τοῦ τε ἄρχοντος Λογοθέτου Σκαρλάτου Μαυροκορδάτου, τοῦ ἄρχοντος Πάνου Ἀλεξάνδρου Χαντζερῆ, τοῦ ἄρχοντος ποστελνίκου Δημητρίου Σχινᾶ, υἱῶν κατὰ πνεῦμα ἡμῶν ἀγαπητῶν, τῶν και ναζιρίδων τῆς κατὰ τὸν Κουρουτσεσμέ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, συμπραττόντων και τῶν ἐξ ἐκάστης αὐθεντικῆς πανεκλάμπρου Κούρτης διορισθησομένων εὐγενεστάτων ἀρχόντων, θεωρήσητε ἐπ' ἀκριβείας μετὰ τῆς εὐγενείας αὐτῶν τὸν λογαριασμὸν ἀπάσης τῆς διὰ τοῦ ναζαρετίου τῶν διαληφθέντων ἀρχόντων ναζιρίδων γενοῦίας ληψοδοσίας τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας ἐν διαστήματι μηνῶν δεκαεξί, ἦτοι ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου τοῦ αψ'ἠ ἔτους μέχρι τέλους δεκεμβρίου τοῦ αψ'ἠ ἔτους, και μετὰ τὴν θεωρίαν και ἐπεξεργασίαν ὑπογράφητε αὐτὸν ἢ τε ἱερότης ὑμῶν και οἱ συνθεωρηταὶ εὐγενέστατοι ἄρχοντες, ἐπιβεβαιωθησομένου και παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, πρὸς διηνεκὴ ἔνδειξιν διασωζόμενον ἐν τῷ κώδικι τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Οὕτω ποιήσατε ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μεθ' ὑμῶν.

αὐ μαρτίου ε'.

† Ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς και εὐχέτης.

Ἐν τῷ ἐκκαίδεκαμῆνῳ τούτῳ διαστήματι ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1798 — 31 Δεκεμβρίου 1799 εἰσπράχθησαν 21456 γρόσια καὶ 87 ἄσπρα, ἐδαπανήθησαν δὲ εἰς διαφόρους ἀνάγκας καὶ εἰς ἐξόφλησιν ὀφειλῶν 20724 καὶ 12 ἄσπρα, ὥστε ἔμεινε περίσσευμα 732 καὶ 75. Ἐν ταῖς εἰσπράξεσι δὲ σημειωτέον τὸ οὐκ εὐκαταφρόνητον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποσὸν τῶν 3694 γροσίων ἕπερ συνήχθη ἐκ τοῦ τελεσθέντος ἀρχιερατικοῦ *σαρταλειτοῦργου* πρὸς βοήθειαν τῆς ἐκκλησίας διὰ τοῦ πανιερωτάτου Νικομηδείας Ἀθανασίου, ἀγίου Βιδύνης κῦρ Γρηγορίου, ἀγίου Νεοκαισαρείας κῦρ Ἡσαίου, ἀγίου πρῶην Βοδενῶν Μελετίου, διὰ τοῦ ἀγίου Θεοδωρουπόλεως, διὰ τοῦ περιελθόντος λόγῳ βοηθείας παπᾶ Νικολάου, καὶ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐκκλησίας Φιλαρέτου. Προσέτι δὲ χίλια γρόσια ἐπλήρωσεν ἀμέσως ὁ ὑψηλότατος αὐθέντης Ἀλέξανδρος Βοεβόδας Καλλιμάχης ἀπέναντι τῶν ἐξ χιλιάδων, ἀνθ' ὧν ἐδόθησαν τῇ Α. Υ. πέντε στασίδια ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ ἀγίου Ἀλεξάνδρου καὶ δύο ἐν τῇ γυναικωνίτιδι εἰς τὸ μεσαίτατον τοῦ χοροῦ. Τούτων τὸ μὲν πέμπτον ἔλαβεν ἡ ἐκλαμπροτάτη Δόμνη τῆς Α. Ὑψηλότητος κυρία Ροζάνδρα Γκίκα, τὸ δὲ 5' ἢ ἐπὶ τῷ πρεσβυτέρῳ υἱῷ τοῦ Ὑψους Του ἐκλαμπροτάτη δομνίτζη Σμαράγδα Μαυρογένη. Καὶ ἡ ἐκλαμπροτάτη κυρία Δόμνη Σμαράγδα Μουρούζη ἐχορήγησε τὸ ἰσότιμον πρὸς ἐξόφλησιν ὁμολογίας χιλιογρόσου ἐπ' ὀνόματι Μαριώρας Καρύδη καὶ ἐν τῷ κώδικι καταγεγραμμένης ἕτερα δὲ χίλια γρόσια ὁ ὑψηλότατος αὐθέντης Ἀλέξανδρος Κωνσταντίνου Μουρούζη Βοεβόδας, ἀφ' ὧν, ὡς φέρεται ἐν τῷ ὑπὸ μελέτην κώδικι, «ἐδιώρισεν ἡ ὑψηλότης του δίδοσθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν λόγῳ βοηθείας»¹. Ἐπίσης καὶ ὁ πανιερώτατος ἅγιος Βιδύνης κῦρ Γρηγόριος ἐδωρήσατο ἑκατὸν γρόσια, καὶ ἕτερα τόσα ὁ ἅγιος Ἀγαθουπόλεως κῦρ Γαβριήλ.

Ἔτι σημειωτέον ὅτι ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης Γρηγόριος ἐξέδοτο κατὰ τὸ 1798 συνοδικὸν γράμμα, δι' οὗ ἐδωρεῖτο τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἐτήσιον Βλαχίας 250 γροσίων καὶ Πογδανίας 150 γρόσια, ἧτοι 400, ἅπερ ἐδίδοντο εἰς τὸ πατριαρχεῖον διὰ τὰς λαμπάδας ἐπιταφίου, «εἰς δὲ τὸ ἐξῆς νὰ καρπῶται αὕτη τὸ εἰσόδημα τοῦτο». Διὰ τοῦ αὐτοῦ γράμματος σὺνοδικῶς χαρίζεται τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἐμβατοίκιον, «ὅπου

¹ Περὶ τῶν δωρεῶν τῆς εὐεργετικωτάτης ταύτης οἰκογενείας ποιούμεθα λόγον ἐκτενῆ κατωτέρω ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Τὰς ἀνω λεπτομερείας παρατίθημι, διότι ἐκ τούτων καὶ ἐξ ἄλλων ἐάν ἐπέτρεπεν ὁ χῶρος, ἡδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τις τῶν ἀρχοντολογίων τὰς οἰκογενείας καὶ τὰς ἐπιγαμίας.

οἱ προεστώτες δίδουσιν εἰς τὸ κοινὸν διὰ τὰ μερίδια, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ τὸ λαμβάνῃ τὸ παγκάριον τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἕνεκα ἀνακουφισθῆναι ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου αὐτῆς χρέους.»

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἕτερον πατριαρχικὸν γράμμα ἐκδίδεται, δι' οὗ ἀποφασίζεται ἡ πώλησις τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γυναικείων στασιδίων μὲ ἰδιόχειρον σημειῶσιν τοῦ παναγιωτάτου. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν ἡδυνήθη νὰ εὕρω οὐδ' ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδιξι μεθ' ὅλας τὰς ἐμας ἐρεῦνας.

(Ἐπεταί συνέχεια).

Β. Α. Μυστακίδης.

ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΠΡΩΗΝ ΜΕΝ ΑΡΤΗΣ, ΕΙΤΑ ΔΕ ΟΥΓΓΡΟΒΛΑΧΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ

Ὁ στρατηγὸς Ἐμμανουήλ Παπαδόπουλος ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Κέα, ἣν δὲ ἐκ τῶν νέων ἐκείνων οὗς οἱ Ῥῶσοι, ἀναχωρήσαντες τοῦ Αἰγαίου (1774) δυνάμει τῆς ἐν Κιουτζουκ Καϊναρτζῆ συνθήκης, παρεχώρησαν τὰς νήσους ἃς κατεῖχον τῇ Τουρκίᾳ· τοῦτο δὲ ὑποτίθημι, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ παρεμπίπτουσιν ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε περίπου, ἐὰν ὑπολάβωμεν αὐτὸν καὶ δεκαπενταετη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· ὅπότεν ἐφονεύθη ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἦν πεντηκοντούτης περίπου. Ὁ Ἰγνάτιος ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐπιταφίῳ λόγῳ ἀναγράφων τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐν συντόμῳ διεξέρχεται τὰ κατ' αὐτόν, ὁ βίος τοῦ ἀνδρὸς συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Πολιτείας τῶν ἐπτὰ νήσων κατὰ τὴν Ῥωσικὴν κατοχὴν αὐτῆς· οἱ τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἱστορήσαντες μνημονεύουσι μόνον τὸν ἄνδρα οὐδὲν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἀναγράφοντες· φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἐτύγχανε φίλος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, δι' ὃ θανόντα ἐτίμησεν αὐτὸν ἐκφωνήσας τὸν ἐπιτάφιον αὐτοῦ, δι' οὗ διέσωσεν ἡμῖν τὰ κατ' αὐτόν. Διεκρίνετο δ' ὁ Παπαδόπουλος καὶ ὡς συγγραφεὺς γράφας χιλιάρχος ὧν τὸ ἐξῆς σύγγραμμα «Διδασκαλικά στρατιωτικά, συντεθεῖσαι παρὰ τοῦ γενναίου κυρίου χιλιάρχου Ἐμμανουήλ Παπαδοπούλου, ὀργανιστοῦ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων

τῆς Ἐπτανήσου Πολιτείας, ἐπικυρωθεῖσαι παρὰ τῆς Γερουσίας, καὶ διὰ προσταγῆς αὐτῆς δημοσιευθεῖσαι διὰ τοῦ τύπου. Ἐν Κερκύρα, εἰς τὴν τοῦ Γένους τυπογραφίαν, διὰ Διονυσίου Σαραντοπούλου διευθυντοῦ. Εἰς 8ον σελ. 71, Ἑλληνοῖταλιστί. *Χρυσάλλης*, σύγγραμμα περιοδικόν, κτλ. ἐν Ἀθήναις 1866 τομ. δ', σελ. 600). Ἐκ τῆς ἐν τέλει δημοσιευομένης ἐπικυρώσεως τῆς Γερουσίας φερούσης ἡμερομηνίαν 12 Αὐγούστου τοῦ 1804, ἐτυπώθη φαίνεται κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος. — Περὶ τοῦ Παπαδοπούλου ἴδε τινὰ ἐν τῷ ἀνα χειρας τόμῳ τοῦ *Παρνασσού* σελ. 38, I. Γούση, Ἱστορικὰ Σουλίου.

Λόγος ἐπιτάφιος ἐκφωνηθεὶς παρὰ τοῦ Παιερωτάτου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Ἰγνατίου εἰς τὸν Μακαρίτην Ἐμμανουὴλ Παπαδόπουλον Ἰουρίου 30 1810.

Ἐπεσεν Ἰουδας καὶ ἦσαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ τῶν πατέρων αὐτοῦ. . . . Καὶ ἔκλαυσαν αὐτόν. . . , καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ κοπιετὸν μέγαν καὶ ἐπένηθον ἡμέρας πολλὰς, καὶ εἶπον: *Πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραὴλ;*¹

Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρήνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος πολὺς. Ἡ δυστυχὴς Ἑλλάς, ὡς ποτε ἡ Ῥαχὴλ, κλαίει πικρῶς τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ δὲν θέλει νὰ παρηγορηθῆ ὅτι αὐτὸς ἔπεσε καὶ πλέον δὲν ζῆ. Ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς δώσω σήμερον ἰδέαν τοῦ θλιβεροῦ υποκειμένου περὶ τοῦ ὁποίου ἔχω νὰ σᾶς ὁμιλήσω, ἂν δὲν δανεισθῶ τὰς ἰδίας φωνὰς καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ἡ θεία Γραφή εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρείου Μακκαβαίου. Πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραὴλ; ἐκεῖνος ὁ ζηλωτὴς πολίτης, ἐκεῖνος ὁ ἀνδρεῖος στρατηγός, ἐκεῖνος ὁποῦ διεφέντευσε τὸσάκις τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ὁποῦ κατετρόπως πολλακίς τὰς παρεκβολὰς τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ κατέκαιε συχνὰ τοὺς βωμοὺς τῶν ἀλλοφύλων καὶ συνέτριβε τὰ εἶδωλα αὐτῶν, ὁποῦ ἦτο συνειθισμένος νὰ ἐπιστρέφῃ πάντοτε φορτωμένος μὲ λάφυρα τῶν ὑπεναντίων, ὁποῦ ἐνομιζετο ἀνίκητος τέλος πάντων, πῶς ἔπεσε; *Πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραὴλ;* ἔπεσε, ναί, εἰς τὴν στιγμὴν ὁποῦ ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἐστεφάνωνεν ἡ νίκη, ἔπεσεν εἰς τὴν ὥραν ὁποῦ οἱ ἐχθροὶ μὲ πολὺν τῶν χαμῶν καὶ ἀταξίαν ἐβάλλθησαν εἰς φυγὴν, ἔπεσε καὶ ἐναφιάσθη, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτι, ὑποκάτω εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον θρίαμβόν του· αὐτὴ ἡ θλιβερὰ εἰδησις ἀφ' οὗ διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν μὲ ἐκείνην τὴν ταχύτητα ὁποῦ κοινολογοῦνται πάντοτε τὰ λυπηρὰ, κατ' ἀρχὰς ἐπροξένησε μίαν βαθυτάτην σιω-

¹ Μακκαβαίων α', κεφάλ. θ', 19, 20, 21.

πὴν, ἔπειτα ἀναστεναγμούς, μετὰ ταῦτα δάκρυα, ὀλολυγμούς, καὶ τέλος πάντων κραυγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀντηχοῦσεν ὅλη ἡ Ἰουδαία καὶ τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. *Πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραὴλ;*

Τὰ αὐτὰ παρομοίως συνέβησαν καὶ εἰς τὸν ἄωρον καὶ αἰφνίδιον θάνατον τοῦ ἀειμνήστου στρατηγοῦ Κυρίου Ἐμμανουὴλ Παπαδοπούλου. Μία βαθεῖα σιωπὴ προξενημένη ἀπὸ λύπην καταλαμβάνει εὐθὺς ὅλον τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν. Ὁ ἐξοχώτατος ἀρχιστράτηγος πολλὰ αἰσθητικῶς εἰς τὸν χαμὸν ἐνὸς τόσου ἀνδρείου στρατηγοῦ καὶ τόσον σημαντικοῦ, καταβυθίζεται ὅλως εἰς τὴν λύπην, οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ὅλοι κατηφεῖς, τὸ στράτευμα ἀπαρηγόρητον, ὅλοι σιωπηλοὶ μέχρι τινός, ἔπειτα ἀρχίζουσι οἱ στεναγμοί, καὶ μία βοή ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀντήχησεν ὁ Αἰμίμων ὁ Εὐξείνος Πόντος, ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Ἑλλησποντος. *Πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραὴλ;*

Ἐπεσεν ὁ Μακκαβαῖος καὶ ἐτάφη ἐν τῷ τάφῳ τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἔπεσε καὶ ὁ Παπαδόπουλος καὶ ἐτάφη ἐν γῆ ἄλλοτρίᾳ, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ἐξ Ἰσου καὶ τῶν δύο κατεγράφησαν εἰς τὴν αἰώνιον βίβλον τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν παντοτινὴν ἐνθύμησιν τοῦ γένους των, διότι ἔπεσον ἀμφοτέρωθεν διαφερευόντες τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν Πατρίδα. Καὶ τὸ νὰ πέσῃ τινὰς εἰς τὸ πεδίον τῆς δόξης, τὸ νὰ πέσῃ διὰ μίαν αἰτίαν τόσον δικαίαν καὶ τόσον νόμιμον, εἶναι μέγα δῶρον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ ἀξία ἀνταμοιβῆ τῆς ἀρετῆς των.

Δὲν ἠμποροῦν νὰ μοι εἰποῦν ὅτι ἔπεσε διὰ αἰτίαν ξένην, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ξένη αἰτία εἶναι πολλὰ ἠνωμένη μὲ τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας πατρίδος, ὡσὰν ὁποῦ ἡ εὐσεβὴς καὶ ὁμόθρησκος Μοναρχία τῆς Ῥωσσίας ἐδωκε πάντοτε ἄσυλον εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μας, τοὺς ἐπαρηγόρησε, τοὺς ἐτίμησε, καὶ τέλος πάντων εἶναι ἡ πρώτη δύναμις ὁποῦ κατὰ πρῶτην φορὰν ἐκλόνησε τὸν τύραννον τῆς πατρίδος μας, ὁποῦ τὸν ἐταπεινωσεν, ὁποῦ τὸν ἀδυνάτισε καὶ ὁποῦ τὸν ἔφερεν εἰς κατάστασιν διὰ νὰ μὴν ἠμπορῆ νὰ βασταχθῆ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ ἂν πέσῃ, ὅταν τὸ ἀποφασίσῃ Ἐκεῖνος ὁποῦ βάλλει ὄρια εἰς τὰς ἐποχὰς τῶν ἐθνῶν, καὶ μὲ ὅ,τι τρόπον καὶ ἂν πέσῃ, ἡμεῖς χρεωστοῦμεν πολὺ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ κάθε φιλαλήθης καὶ μὲ ὀρθὴν κρίσιν νοὸς τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθῆ.

Τὸ νὰ πέσῃ λοιπὸν ὁ Κύριος Παπαδόπουλος ὑπὲρ Θρησκείας, ὑπὲρ Πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας εἰς τὴν ὁποίαν εἴμεθα τόσον χρεωσται, πόσον εἶναι ἀρεστὸν εἰς τὴν ἰδίαν του Πατρίδα καίτοι λυπομένη ἀπὸ ἄλλο μέρος διὰ τὴν στέρησίν του; Πόσον εἶναι ἔνδοξον; Πόσον εἶναι ἀρεστὸν νὰ διαιωνίσῃ τὸ Μνημόσυνόν του; Καὶ πόσον εἶναι

ἄξιον νὰ τὸ μιμηθῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι; ὅσοι δὲν εἶναι εἰς κατὰστα-
σιν νὰ τὸ μιμηθῶν, ἄς μὴ εἶναι ἀδιάφοροι, ἀλλ' ἄς θρηνοῦν κἀν καὶ
ἄς λέγουν. Πῶς ἔπασε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραήλ;

Ἡ συνοπτικὴ διήγησις τῆς ζωῆς του εἶναι μία εἰκὼν ὁρατὴ καὶ
διὰ τοῦτο θέλω σὰς εἰπεῖ ὅσα ἡ ὄρα συγχωρεῖ.

Πολλὰ νέος ὢν ὁ μακαρίτης ἄφησε τὴν πατρίδα του τὴν Τζιαν
μίαν τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ ἀπέρασεν εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅπου
δι' ἐξόδων αὐτοκρατορικῶν ἔλαβε μίαν σπουδὴν μεθοδικὴν καὶ μὲ
τὴν φιλοποनीαν του διεκρίθη μεταξὺ τῶν συνηλικιωτῶν του εἰς πᾶν
εἶδος μαθήσεως καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ καλὰ ἤθη. Εὐγνώμων διὰ τὴν
εὐεργεσίαν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν Αὐλὴν ἀπεφάσισε νὰ ἐξακο-
λουθῆσθαι τὴν δούλευσιν καὶ ὡς καλὸς μαθηματικὸς ἐμβῆκε κατ' ἀρ-
χὰς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰντζινιερίδων ὅπου ἐφάνη δόκιμος ὡς ἄλλος
οὐδεὶς. Παῦλος ὁ αἰοιδιμος μονάρχης τὸν κάμνει νὰ περάσῃ εἰς τὸν
περικλινὸν στρατὸν ἡ Μεγαλειότης του ὁ Τρισαύγουστος ἡμῶν Αὐτο-
κράτωρ τὸν τιμᾷ ἰδιαιτέρως, διορίζοντας αὐτὸν νὰ συναθροίσῃ ἐν
σῶμα εἰς τὸ ὄνομα του καὶ νὰ λέγηται «λεγεὼν τοῦ Παπαδοπούλου»,
καὶ μὲ αὐτὸ νὰ περάσῃ εἰς Κέρκυραν, ὅπου προβιβάζεται εἰς τὸν βα-
θμὸν τοῦ στρατηγοῦ· τοῦ δίδονται ἐκεῖ ἐν τὴν ἐξουσίαν του τὰ τάγ-
ματα τὰ Ἑλληνικά, τὰ ὅποια ἔβλεπεν ὁ μακαρίτης μὲ ἀμέτρητόν
του χαρὰν καὶ περισσύτερον ἔχαιρε κατ' ὅ,τι ἦτον ἀρχηγὸς τῶν Ἑλ-
λήνων παρὰ στρατηγός. Τὸν ἐπιφορτίζουν νὰ ὀργανίσῃ τὸ στράτευμα
τῆς Ἐπτανήσου Πολιτείας, καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὸ κατέστησε παρό-
μοιον μὲ κάθε ἄλλο στράτευμα τακτικὸν τῆς Εὐρώπης. Εὐχαριστη-
μένος ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς αὐτὰς γὰς ἐκδουλεύσεις του, τὸν προσθέτει
ἀκόμη ἐν σῶμα Ῥωσικὸν καὶ τὸν τιμᾷ ἐν ταῦτῳ μὲ τὸν Σταυρὸν τῆς
Ἀγίας Ἄννης. Ἐκεῖθεν περνᾷ μὲ τὸ στράτευμά του εἰς τὴν Ἰταλίαν
δι' ὑψηλῆς προσταγῆς, ὅπου ἀφίνει ὄνομα τιμίου ἀνδρὸς καὶ ἀξίου
στρατηγοῦ. Ἀλλάζει ἡ περίστασις καὶ κρᾶζεται ὀπίσω πάλιν εἰς
Κορφοῦς. Τότε ζητεῖται ἓνας καλὸς στρατηγός καὶ ἐν ταῦτῳ καλὸς
πολιτικὸς διὰ τὴν Δαλματίαν, καὶ κρίνεται τοιοῦτος ὁ μακαρίτης
καθὼς τῷ ὄντι ἦτο. Διορισθεὶς γενικὸς στρατηγός διάφεντεύει τὸν
τόπον μὲ δόξαν τῆς Ῥωσσίας καὶ θαυμάζεται καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους
ἐχθρούς.

Αὐτὰ ὅλα ἐφαίνοντο πολλὰ καὶ μεγάλα εἰς τοὺς ἄλλους ὄλους καὶ
εἰς τὸν ἴδιον πολλὰ μικρά, ἐπειδὴ, ἂν ἐδούλευε μὲ πίστιν καὶ καθὼς
πρέπει, ἔλεγεν ὅτι κάμνει τὸ χρέος του· ἂν ἔκαμνε νίκας, τὸ ἐνόμι-
ζεν ὅτι ἔτζι ἔπρεπε νὰ γένη.

Αὐτὰ ὅπου σὰς λέγω εἶναι ἀληθέστατα, ἐπειδὴ ἐφάνη. . . εἰς τὸ
νὰ προσφέρῃ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐκδουλεύσεις σημαντικὰς χωρὶς νὰ
ἀποβλέπῃ εἰς ἀνταμοιβὴν, στοχαζόμενος ὅτι ὅλα ὅσα κάμνει εἶναι
πράγματα φυσικὰ καὶ ὅτι ἔπρεπεν ἔτζι νὰ γένουν καὶ ὄχι ἀλλέως.

Αὐτὸ προήρχετο μὲν ἀπὸ τὴν πολλὴν του μετριοφροσύνην, πλὴν
καὶ ἀπὸ ἐν φρόνημα ἑλληνικόν, φρόνημα τῶν προγόνων του, οἱ ὅποιοι
ὅταν ἐδούλευον τὴν Πατρίδα, δὲν ἤθελον ἄλλην ἀνταμοιβὴν, εἰ μὲ τὴν
δόξαν μόνον ὅτι τὴν ἐδούλευσαν μὲ πίστιν καὶ καθὼς πρέπει.

Εὐσεβὴς πρὸς Θεόν, εὐγνώμων καὶ πιστὸς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα,
δίκαιος καὶ φιλόανθρωπος εἰς τοὺς ὑπ' αὐτόν, γλυκὺς καὶ εὐπροσῆγο-
ρος εἰς τοὺς ξένους, καλὸς ἄνθρωπος, καλὸς χριστιανός, καλὸς φίλος
καὶ καλὸς Πατριώτης, ἤννευ τὴν ἀνδρείαν μὲ τὴν φρόνησιν· ἤξευρε
καὶ νὰ ὑποτάσσεται καὶ νὰ ἀρχῇ, ἐπρόβλεπε καὶ τὰ πλεον παραμι-
κρὰ πρᾶγματα. Ὁ ἴδιος Ἄρης τὸν ἔτρεμε καὶ ἡ Νίκη του ὑπετάσ-
σето καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε νὰ δεῖξῃ ποτὲ νῶτα εἰς
τὸν ἐχθρόν.

Κατὰ δυστυχίαν ἡ Ἑλλάς τὸν ὑστερήθη διὰ πάντοτε. Μία σφαῖρα
ἐνὸς πυροβόλου ὄπλου τοῦ ἐσήκωσε τὴν ζωὴν, ἐν ᾧ κατεσχόπευε τὴν
θέσιν τοῦ ἐχθροῦ· πλὴν αὐτὸς θέλει ζῆσει αἰωνίως, καθὼς ὁ Μακκα-
βαῖος, εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Πατρίδος καὶ εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Γέ-
νουσ του.

Ἄς μὴ χαροῦν λοιπὸν αἱ θυγατέρες τῶν ἀλλοφύλλων εἰς αὐτὴν
τὴν εἰδήσιν, ὅτι, ἂν αὐτὸς ἔπασε, τὸ παράδειγμά του θέλει κάμει νὰ
φκνοῦν ἄλλοι πολλοί, καθὼς αὐτός, ἀρκετοὶ διὰ νὰ ἐκδικήσουν τὸν
θάνατόν του καὶ τὴν ὕβριν τῆς Πατρίδος των. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλά-
δος εἶναι ἐπιτήδειον διὰ νὰ προάγῃ ἀγαθοὺς ἀνδρας· ἡ κακὴ διαίκη-
σις δίδει μόνον τὸ ἐμπόδιον. Εἶναι ἀληθὲς ὅμως ὅτι ἡ ἐπιμονὴ νικᾷ
κάθε ἐμπόδιον. Φθάνει μία ἀπόφασις εἰς τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος, διὰ
νὰ κοπιᾶσουν, φθάνει μία καλὴ θέλησις εἰς τοὺς ὁμογενεῖς διὰ νὰ δώ-
σουν χεῖρα βοηθείας, καὶ τότε θέλει ἰδεῖ μὲ θαυμασμόν τῆς ἡ Εὐρώπῃ
ὅτι ἡ ἀρετὴ τῶν προγόνων διαβαίνει κατὰ κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπο-
γόνους. Τότε θέλουν φανεῖ πολλοὶ ἀγαθοὶ ἀνδρες, καθὼς ὁ Παππα-
δόπουλος, καὶ τότε μόνον ἡ Ἑλλάς ἠμπορεῖ πιθανῶς νὰ ἐλπίσῃ τὴν
ἐπανόρθωσίν της.

Ὅτι ὁ μὲν μακαρίτης ἦτον ἀνὴρ ἀγαθός, εὐσεβής, καὶ δίκαιος,
καὶ ὅτι θέλει θερίσει ἐν ἀγαλλιάσει τοὺς καρπούς τῆς ἀρετῆς του εἰς
τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἐγὼ εἰς τοῦτο ποσῶς δὲν ἀμφισβάλλω. Ὡς ἄν-
θρωπος ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐστᾶθῃ ὀλότελα ἀναμάρτητος.

Και διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὅλους ὅσοι ἐλάβετε τὴν καλοσύνην νὰ παρρησιάζητε εἰς αὐτὴν τὴν πένθιμον τελετὴν, νὰ ἐνώσετε τὰς δεήσεις σας πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ συγχωρήσῃ ὅσα ἢ λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν ὁ μακαρίτης Αὐτῷ ἤμαρτε, καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ νὰ ἐπινεύσῃ νὰ διαλυθῇ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ νὰ κατατάξῃ ἐν μοναῖς δικαίων, ἔνθα ἐστὶ τῶν εὐφραينوμένων ἢ κατοικίας. . . Ναὶ Θεὲ πολυέλεε, οὕτω γένοιτο !!!

(Ἐκ τοῦ «Βίου Ἰγνατίου πρῶην μὲν Ἄρτης εἶτα δ' Οὐγροβλαχίας»)

Π. Γ. Ζερλέντης.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Διακί ἡ ἐορτὴ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησι τελεῖται τῇ κε' Νοεμβρίου, παρὰ τοῖς Ῥώσοις δὲ τῇ κδ' τοῦ ἰδίου μηνός ;

Τὸ ζήτημα τοῦτο κατ' ἔτος ἀνακυκλεῖται εἰς πάντα τόπον, ἔνθα Ἕλληνας καὶ Ῥώσους συνδιατρέβουσι. Καὶ οἱ μὲν ἀποδίδουσι τὴν μεστέραν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ δὲ εἰς τοὺς Ῥώσους, ἄλλοι δὲ εἰς τοὺς ἀκούμενους ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ὅπου καὶ τὸ ἱερόν λείψανον τῆς Ἀγίας τεθησαύριστα. Λύσεις δὲ ἀνὰ στόμα τέσσαρες περιφέρονται, αἱ ἐξῆς·

Α'. Ἡ ἐορτὴ ἐγένετο τῇ κδ' καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ὧν οἱ Ῥώσοι τὴν παρέλαβον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δὲ τῆς Αἰκατερίνης, συνεορτάζοντες μετὰ τῶν Ῥώσων οἱ Ἕλληνες, ὑπεβλέποντο ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ὅτι τιμῶσι τὴν αὐτοκράτειραν τῶν Ῥώσων. Τῷ φόβῳ λοιπὸν τῶν Τούρκων μετέθεσαν οἱ Ἕλληνες τὴν ἐορτὴν ἀπὸ τῆς κδ' εἰς τὴν κε', ἵνα μὴ φαίνωνται συνεορτάζοντες μετὰ τῶν Ῥώσων, χάριν τῆς Αὐτοκρατείας αὐτῶν Αἰκατερίνης.

Β'. Ἡ ἐορτὴ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης ἐγένετο καὶ ἐν Ῥωσίᾳ τῇ κε', ἐπειδὴ δὲ ἡ Αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνα ἐστέφη τῇ κδ', ἵνα μὴ γίνωνται δύο κατὰ συνέχειαν ἐορταὶ ἐτυπώθη ἵνα καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐορτὴ γίνηται τῇ κδ' ἤτοι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς.

Γ'. Τὸ μὲν μαρτύριον τῆς Ἀγίας ἐγένετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ κδ', ἡ δὲ μετὰθεσις τοῦ λειψάνου αὐτῆς ἐν τῷ θεοβαδίστῳ ὄρει Σινᾶ τῇ κε', διὸ οἱ μὲν τοὺς Ἀλεξανδρεῖς ἀκολουθοῦντες ἐορτάζουσι τῇ κδ', οἱ δὲ τοὺς Σιναιίτας μιμούμενοι πανηγυρίζουσι τὴν κε'. Καὶ αὐταὶ μὲν αἱ ἐξηγήσεις οὐδαμοῦ, καθόσον ἐγὼ γνωρίζω, εὐρίσκονται γεγραμμέναι, ἀλλ' ἀπὸ στόματος εἰς στόμα περιφέρονται.

Ἡ Δ' δὲ καὶ τελευταία ἀπὸ τινος καιροῦ καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ, ἐν τινι σημειώσει ἀναγινωσκόμενη ὑπὸ τὴν κδ', τοῦ Νοεμβρίου μηνός, τῆς ὑπ' αὐτοῦ γινομένης ἐκδόσεως τῶν μηναιῶν, λέγει δέ, ὅτι μετετέθη ἀπὸ τῆς κδ' εἰς τὴν κε' κατ' αἴτησιν τῶν Σιναιιτῶν, ἵνα ἡ τῆς Ἀγίας μνήμη ἐορτάζηται λαμπρότερον μετὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐορτῆς τῶν Εἰποδίων πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς Δ' λύσεως, οἱ παραδεχόμενοι ταύτην, τὴν ἀποδίδουσι εἰς τὸν ἀοιδίμον Πατριάρχην Κωνσταντῖον τὸν ἀπὸ Σιναιίου. Καὶ τὸ μὲν ἄτοπον τῆς Δ' ταύτης λύσεως εἶναι αὐτόδηλον παντὶ τῷ μικρῶν πείραν ἔχοντι τῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν. Αἱ συμπίπτουσαι ἐορταὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποδόσεως μετατίθενται εἰς τὴν παρκαμονὴν ἢ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἵνα μόνον ὁ ἅγιος πανηγυρικώτερον ἐορτάζηται. Ἀλλ' ὁ ἀοιδίμος Κωνσταντῖος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ (1817) περιγραφῇ τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἐν ἣ καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, οὐδὲν περὶ μεταθέσεως τῆς ἐορτῆς λέγει· τοῦναντίον ἐν τῷ ἐκτενεστάτῳ αὐτῆς βίῳ ῥητῶς ἀποφαίνεται ὅτι τὴν κγ' Νοεμβρίου ἐτύμηθη τὴν κεφαλὴν ἢ Ἀγροῦστα, τὴν κδ' ὁ Πορφύριος καὶ οἱ στρατιῶται, καὶ τῇ ἐπαύριον ἔφεραν τὴν Ἀγίαν Αἰκατερίνην εἰς τὸ κριτήριον . . . καὶ ἀπέκοψαν τὴν τιμὴν αὐτῆς κεφαλὴν. Διὰ τῆς μαρτυρίας δὲ ταύτης συναπορρίπτεται μετὰ τῆς Δ' καὶ ἡ Γ' τῶν ἀνωτέρω λύσεων. Καὶ ἔρκει μὲν αὕτη ἡ ἐκ τοῦ βίου τῆς Ἀγίας ἀπάντησις πρὸς ἀπόρριψιν καὶ τῶν ἐτέρων δύο λύσεων· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ συχνότερον ἐπαναλαμβάνονται, καὶ παρὰ πολλῶν ὡς ἱστορικὰ βεβαίωτατα γεγονότα ἐξιστοροῦνται, προσθέτομέν τινα πρὸς διαφώτισιν τοῦ ζητήματος.

Ἡ σήμερον μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων διαφορὰ ὑπῆρχε πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Αἰκατερίνης καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ ὄρει τοῦ Σινᾶ καὶ ἐν τισὶ τῶν πόλεων ἐτελεῖτο τῇ κε', ἐν δὲ τῷ Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθωνος, κατὰ τὰ ἐκεῖ τυπικά, ἐορτάζετο τῇ κδ' καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη ἐπὶ μακρὸν χρόνον φαίνεται διχρῆστα.

α) Αἱ ἀρχαιότεραι ἐκδόσεις τοῦ Ὁρολογίου, ἡ πρώτη (1569) Ζαχαρίου τοῦ Σκορδύλη, ἡ τοῦ 1563, ἦν ἔχω ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ

αί λοιπαί μέχρι τοῦ 1625 τάττουσι τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀγίας τῆ κδ', Ὡρολόγιον δὲ ἐκδοθὲν τῷ 1652 γράφει ταύτην τῆ κέ' . .

β') Τὸ ἀρχαῖον Τυπικὸν τὸ ἐπιγραφόμενον Ἱεροσολυμιτικόν, ἢ τοῦ Ἀγίου Σάββα, καθ' ἃς εἶδον ἐκδόσεις ἀπὸ τοῦ 1545 μέχρι τοῦ 1685, ἔχει τὴν ἑορτὴν κδ' μὲ τὴν σημείωσιν ταύτην: *Ἐϋρομεν ἔν τισι τυπικοῖς τῶν νεωτέρων ὅτι ἔν τισι τῶν πόλεων ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀγίας Μάρτυρος Αἰκατερίνης ἐν τῇ κέ τοῦ μηνός, ἐν ἑτέροις δὲ τυπικοῖς παλαιότεροις εὔρομεν αὐτὴν ἑορτάζεσθαι ἐν τῇ κδ'.* Ἐν δὲ τῇ ἐκδόσει τοῦ 1771 τάσσεται τῇ κέ μὲ τὴν σημείωσιν: *ἔν τισι τυπικοῖς παλαιότεροις εὔρομεν τὴν ἁγίαν ἑορτάζεσθαι τῇ κδ' τοῦ παρόντος μηνός, ἐν τοῖς νεωτέροις δὲ εὔρομεν αὐτὴν ἑορτάζεσθαι τῇ κέ.*

γ') Εὐαγγέλιον ἐκ μεμβράνης παρ' ἐμοὶ τῆς ια' ἑκατονταετηρίδος τάττει τὴν ἑορτὴν τῇ κδ'.

δ') Ἐκλογάριον χειρόγραφον παρ' ἐμοὶ τῆς ιδ' ἢ ιε' ἑκατονταετηρίδος ὁμοίως τῇ κδ'.

ε') Τὰ χειρόγραφα μηναιῶν τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ μοναστηρίου, τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος τάττουσι τὴν ἑορτὴν τῇ κδ'.

ς') Τούναντιον ἀπασαί αἱ ἐκδόσεις τῶν Μηναιῶν ἀπὸ τοῦ 1548, ἃς ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, ἔχουσι τὴν ἑορτὴν τὴν κέ ἀνευ οὐδεμιᾶς σημειώσεως.

ζ') Ἐν ἔτει 1864 ἐξεδόθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Theodori Toscani Hieromonachi ord. J. Basilie, M. Animadversiones ad Typica Graecorum etc.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ παραθέτει 4 χειρόγραφα τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος (Ἐκλογάριον, Μηναιῶν, Τυπικά, Μηνολόγια) ἐν πολλοῖς μὲν συμφωνοῦντα, ἐν τισὶ δὲ διαφωνοῦντα καὶ πρὸς ἀλληλα καὶ πρὸς τὰ σημερινὰ Μηνολόγια. Ἀλλὰ καὶ τὰ τέσσαρα τῇ κέ' Νοεμβρίου ἔχουσι: *Τοῦ Ἀγίου Μάρτυρος Μερκουρίου καὶ τῶν Ἀγίων Πατέρων Κλήμεντος Ῥώμης καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀγίας Μάρτυρος Αἰκατερίνης.*

ἡ) Ἀπασα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τῇ κέ ἑορτάζει τῆς Ἀγίας Μάρτυρος Αἰκατερίνης.

Ἀλλὰ καὶ τὰ Μηνολόγια τῆς Ἀγγλικανῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων τῇ κέ' Νοεμβρίου γράφουσι τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης.

Ἐξ ἀπάντων τούτων προκύπτει ὅτι οὔτε οἱ Ῥώσσοι χάριν τῆς Αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης, οὔτε οἱ Ἕλληνες φόβῳ τῶν Τούρκων διὰ

τὴν Αὐτοκρατείαν Αἰκατερίναν, οὔτε οἱ Σιναιῖται ἵνα ἡ τῆς Ἀγίας μνήμης ἑορτάζηται λαμπρότερον, μετέβαλον τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς. Ἀλλὰ τὰ μὲν σλαβικά φύλα ἐκ τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ Θεσσαλονίκης παραλαβόντες τὰ τυπικά, τὰ ἔχοντα τὴν ἑορτὴν τῇ κδ', ἐξακολουθοῦσι νὰ ἑορτάζωσι τῇ κδ'. Οἱ δὲ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ ἐν τισὶ τῶν πόλεων ἐώρταζον τῇ κέ', ἔντισι δὲ τῶν μονῶν τῇ κδ'. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπολλαπλασιάσθησαν διὰ τῆς τυπογραφίας τὰ Μηναιῶν, ἅτινα ἀέπιποτε εἶχον τὴν ἑορτὴν τῇ κέ', μάλιστα δὲ ἀφ' οὗ ἔνεκεν τῶν πολλῶν ἰδρυθέντων Σιναιῖτικῶν μετοχιῶν τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης διεδόθη ἡ ἰδιαιτέρα περιγραφὴ τοῦ Σινᾶ ὄρους (1710, 1753, 177. . . καὶ 1817) ὀριστικῶς πανταχοῦ καὶ παρὰ πάντων ἑορτάζεται τῇ κέ'.

Ἀλλὰ διατὶ νὰ ὑπάρχῃ ἡ διαφορὰ αὕτη; Ἐὰν μεταξὺ τῶν χειρογράφων ἢ καὶ ἐκδεδομένων μηνολογιῶν περιωρίζετο ἡ διαφωνία μόνον εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, τὸ ζήτημα εἶχε σπουδαιότητά τινα. Ἀλλὰ τοιοῦτου εἶδους διαφοραὶ τοσαῦται ἀπαντῶνται, ὥστε εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐνασχολούμενους οὐδεμίαν προξενοῦσιν ἐντύπωσιν· ὁ ἀείμνηστος Νικόδημος, ὁ πολλὰ τοιαῦτα παρατηρήσας καὶ σημειώσας ἐν τῷ Συναξαριστῇ αὐτοῦ, οὐδὲ μνεῖαν ποιεῖται τῆς διαφορᾶς ταύτης.

Εἰ δὲ τις περιεργείας χάριν ἐπεθύμει νὰ εὔρη τὴν ἀφορμὴν τῆς διαφωνίας ταύτης ἠδύνατο οὕτω πως νὰ σκεφθῇ.

Πολλάκις, ἵνα μὴ εἶπω καθ' ἑκάστην, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπιτελοῦμεν πολλῶν ἁγίων μνήμην, κατὰ διαφόρους τόπους καὶ χρόνους τελειωθέντων· ἀλλὰ πανηγυρικὴ ἑορτὴ ἐνός ἢ δύο τὸ πολὺ δυνατὸν γενέσθαι, μάλιστα ἐὰν τύχωσι προσέρτια ἢ μεθεόρτια (ὡς ἐνταῦθα) Δεσποτικῶν ἢ Θεομητορικῶν ἑορτῶν. Εἰς τὰς ἀποδόσεις μάλιστα ἄλλαι μὲν τῶν ἀκολουθιῶν τίθενται εἰς τὴν προηγουμένην ἡμέραν, ἄλλαι δὲ εἰς τὴν ἐπομένην ἢ εἰς τὰ ἀπόδειπνα.

Ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἀθλησις τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ἐγένετο τῇ εικοστῇ πέμπτῃ Νοεμβρίου. Κατὰ τὰ σφζόμενα, πρακτικὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πέτρου Ἀλεξανδρείας οὐτινος ἐγένετο τὸ αἷμα σφραγὶς καὶ τέλος τοῦ διωγμοῦ, οὗτος ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου *Πέμπτην ἐπὶ εἰκάδα τοῦ Νοεμβρίου μηνός ἄγοντος.*

Τὰ τέσσαρα χειρόγραφα τῆς ια' ἑκατονταετηρίδος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικῶν μοναστηρίων, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ἔχουσι τῇ κέ' Νοεμβρίου μνήμην τοῦ Ἀγίου Μερκουρίου, Κλήμεντος Ῥώμης, Πέτρου

Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Ἀλλὰ τεσσάρων ἁγίων ἀκολουθία καὶ μεθέορτα τῶν Εἰσοδίων (ἢ ἀπόδοσις) ἀδύνατον νὰ ἐορτάζωνται συγχρόνως· διότι ὅτε συνετάχθησαν αἱ πανηγυρικαὶ ἀκολουθίαι, ἐν μὲν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐτήρησαν τῆ κε' τοὺς μεγάλους ἱερομάρτυρας καὶ πατέρας τῆς ἐκκλησίας Κλήμεντα καὶ Πέτρον καὶ μετέθηκον τῆ κδ' τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίναν μετὰ τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου.

Εἰς τὰς πόλεις δὲ τὸ μὲν ὄνομα *Κλήμης* σπανιώτατα καὶ ἴσως μόνον εἰς μοναχοὺς εὐρίσκεται, οἱ δὲ τὸ τοῦ Πέτρου φέροντες ὄνομα ἐορτάζουσι τὸν Κορυφαῖον· διὸ οὔτε νοοὶ τῶν ἱερομαρτύρων εὐρίσκονται ἐν ταῖς πόλεσιν, οὔτε ἄνδρες ἐορτάζουσι τούτους, ἐν ᾧ τούτων τὸ ὄνομα *Αἰκατερίνα* εἶναι κοινότατον καὶ σπανιώτατα εὐρίσκεται χωρίον μὴ ἔχον μικρὸν τοῦλάχιστον παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Τούτου χάριν ἐτηρήθη τῆ κε' ἢ τῆς Ἁγίας μνήμη μετὰ τοῦ ἁγίου Μερκουρίου, μετετέθησαν δὲ αἱ τῶν ἱερομαρτύρων τῆ κδ'. Εἰς δὲ τὴν ἰδιαιτέραν φυλλάδα τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καταλιμπάνεται καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Μερκουρίου, ἵνα πανηγυρικώτερον τελεῖται ἢ ἐορτὴ τῆς Παρθενομάρτυρος.

Ἄλλ' ἢ ὑπεράγαν ἀκριβεία εἰς τὰ τοιαῦτα οὔτε ὑπῆρξεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, οὔτε πρέπει νὰ ἐπιδιώκηται. Τὰ Τυπικὰ καὶ τὰ Μηνολόγια οὔτε κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οὔτε εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὔτε ὑπὸ συνόδου τινὸς τοπικῆς ἢ γενικῆς συνετάχθησαν. Ἐκάστη μὲν εἶχε καὶ ὀφείλει νὰ διατηρῇ τὸ κτιτορικὸν αὐτῆς Τυπικόν, μὴ φροντίζουσα τί ἐν ταῖς ἄλλαις μοναῖς ἢ πόλεσι γίνεται.

Τελείωσαν λοιπὸν οἱ Ἕλληνας τὴν ἐορτὴν τῆ κε', διότι αὕτη ἦτο ἡ ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου, τελείωσαν δὲ καὶ οἱ Ῥῶσοι τὴν ἐορτὴν τῆ κδ', διότι οὕτως ἀπ' ἀρχῆς παρέλαβον καὶ ἐώρτασαν· καὶ ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητά τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. Τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἐχέτωσαν τὸ τοῦ ἀποστόλου: «*Πάντα εὐσχημῶς καὶ κατὰ τάξιν γεγέσθω*».

Τῆ 10 Δεκεμβρίου 1872¹

¹ Ἀντεγράφη ὡς ἐδόθη τῷ 1872 εἰς τὴν αἰτήτασιν Κυρίαν Χ... ἢ ἀνωτέρω διατριβῇ συναχθεῖσα τότε ἐν Ὁδησσῷ. Ἀντίγραφα δὲ ἐδόθησαν διάφορα ἐν τῇ Ῥωσίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Σημείωσις περὶ τοῦ ὀνόματος Αἰκατερίνα.

Περίεργος ἀντίθεσις παρατηρεῖται εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ὀνόματος τῆς ἁγίας ταύτης μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν λογίων ἀφ' ἑτέρου· ὁ λαὸς λέγει *Ἡ ἁγία Αἰκατερίνα ἦτο φιλόσοφος, ἄβριον ἔχομεν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης*. Περὶ προσώπων δὲ ζώντων προκειμένου φυλάττει τὸ Α τῆς ὀνομαστικῆς καὶ εἰς τὴν γενικὴν λέγων: *Ἡ κυρία Αἰκατερίνα, τῆς κυρίας Αἰκατερίνας*· καὶ ταύτην τὴν διάκρισιν τὴν φυλάττει καὶ κατὰ τὴν χυδαιοτάτην προφορὰν, λέγων *Τὸ μετόχι τσ' ἀγγὰ Κατερίνης καὶ τὸ χωράρι τσῆ Κατερίνας*. Οἱ δὲ λόγοι καὶ εὐγενεῖς (πάνυ ὀλίγων ἐξαιρουμένων) μεταφέρουσι τὸ Η καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν, λέγοντες καὶ γράφοντες: *Ἡ κυρία Αἰκατερίνη, τῆς κυρίας Αἰκατερίνης*. Ὡστε ὁ μὲν ὄχλος ἐλληρίζει, οἱ δὲ λόγοι βαρβαρίζουσιν.

Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὸ ὄνομα *Χαραλάμπης*· ὁ μὲν λαὸς κλίνει τοῦτο ἰσοσυλλάβως, καθὼς καὶ πλεῖστα ἄλλα περιττοσύλλαβα, λέγων: ὁ *Χαραλάμπης* τοῦ *Χαραλάμπη* τὸν *Χαραλάμπη*, οἱ δὲ λόγοι λέγουσιν καὶ γράφουσιν ὁ *Χαραλάμπος* τοῦ *Χαραλάμπου*, τὸν *Χαραλάμπον*. Ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς εἶπεν (Προδρ. σελ. 308) ὅτι παρὰ τοῖς νῦν Ἕλλησιν ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ *Σταυρός* ἐγένετο τὸ κύριον ὄνομα *Σταῦρος*, καὶ ἐκ τῶν ἐπιθέτων *Λαμπρός* καὶ *Χριστός* τὰ κύρια ὀνόματα *Λάμπρος* καὶ *Χρῖστος* διὰ τοῦ Ι, ἐν ᾧ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ εἴπῃ καὶ ἐνταῦθα ἐκ τῶν ὀνομάτων *Λαμπρὰ* καὶ *Χριστός* ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Κούμας εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Κοραῆ παραπέμπων καὶ ὑποθέτων ἴσως ὅτι τὸ Ι εἶνε τυπογραφικὸν λάθος, γράφει *Χρηστος* καὶ σήμερον πάντες σχεδὸν οἱ λόγοι διὰ τοῦ Η γράφουσιν, ἐν ᾧ ἔχομεν οὐχὶ ἄσημον ὑπόδειγμα τὸν μακάριον Χριστόπουλον.

Ἐὰν ὁμως ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰς ἐκ τῶν προτέρων γραμματικὰς θεωρίας, ἐξετάσωμεν δὲ τὴν παρὰ τῷ λαῷ χρῆσιν τῶν ὀνομάτων τούτων, βλέπομεν ὅτι οἱ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν δίδοντες τὰ ὀνόματα ταῦτα οὐδόλως σκέπτονται τὴν ἐξ ἐπιθέτων ἢ οὐσιαστικῶν ἐτυμολογίαν, ἀλλὰ τὰς χριστιανικὰς ἐορτάς, καθ' ἃς πανηγυρίζουσιν. Ὁ *Λάμπρος*, ὁ *Λαμπρινός*, ἢ *Λάμπρω*, ἢ *Λαμπρούλα*, καὶ ἢ *Λαμπρινή* ἐορτάζουσι τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἥτις λέγεται καὶ *Λαμπρὴ* καὶ *Πάσχα*· διὸ καὶ ὁ *Πάσχος* καὶ ὁ *Πασχάλης* τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ *Πάσχα* ἐορτάζουσι. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ θέλοντες νὰ ἐορτάζωσι τὰ Χριστούγεννα δίδουσιν εἰς τὰ τέκνα τῶν τὸ ὄνομα *Χρῖστος*, διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ *Σταῦρος* ἐορτάζει

διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὴν ἡμέραν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ. Τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχουσι καὶ ὁ Σωτήρης, διὰ τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος, καὶ ὁ Εὐάγγελος καὶ Βαγγέλης ἐγένετο ἐκ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (πόσοι τῶν λογίων ἐνθυμοῦνται τὸν παρὰ τῷ Λουκιανῷ κιθαριστῆν Εὐάγγελον;) ὁ Θεοδόκης ἐκ τῆς Θεοδόκου καὶ ὁ Παραγῆς, Παραγιώτης, Πάνος κτλ. ἐκ τῆς Παναγίας, καὶ Σαράντης ἐκ τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων Ἀπόστολος καὶ Ἀποστόλιος καὶ Ἀποστόλης Ἀγγελος, Ἀγγελῆς, Ἀγγέλω, Ἀγγελικὴ κτλ.

Ἐγνωρίσαμεν ὄνομα Πάντιος δοθὲν ὑπὸ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, διότι ἐπεθύμει νὰ πανηγυρίζῃ τὴν ἡμέραν τῶν Ἁγίων Πάντων καὶ ὄνομα γυναικὸς Χαριτωμένη, διότι ἡ ἐκκλησία τῆς οἰκογενείας ἔφερε τὸ ὄνομα Κεχαριτωμένη.

Ὅστε καλὸν ἦτο ἐὰν οἱ διορθωταὶ τῆς κοινῆς γλώσσης δὲν εἶχον ὁδηγὸν μόνον τὴν γραμματικὴν τῆς ἀττικῆς διαλέκτου ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν λέξεων τῶν παραδεδεγμένων εἰς χρῆσιν παρὰ τῷ λαῷ. Νὰ γράψωσιν ἐπομένως καὶ νὰ λέγωσιν ἡ Αἰκατερίνα, ὁ Χρῆστος καὶ Χριστίνα, ὁ Χαραλάμπης κ.τ.λ.

† Ὁ Κερκύρας Εὐσέβιος

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ

Ἐξεδόθη ἄρτι ἐν Παρισίοις ὑπὸ τῆς Société de l'École des Chartes Παλαιογραφικὸν Λεύκωμα ἥτοι φωτοτυπικὴ συλλογὴ σπουδαίων ἐγγράφων τῆς γαλλικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας κατὰ τὰ ἐν ταῖς διαφόροις βιβλιοθήκαις καὶ τοῖς ἀρχείοις πρωτότυπα. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀνετέθη καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Λεοπόλδου Δελίλ, ἀνδρὸς βέκτου καὶ ἀκαμάτου ἐργάτου ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῆς φιλολογίας, νῦν δὲ διευθυντοῦ καὶ ἐφόρου τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ἀποτελεῖ δὲ ἀληθῆ πρόοδον ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καθόλου καὶ ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ αὐτῷ φωτοτυπικῇ τέχνῃ, ἥτις κατορθοῖ κάλλιον καὶ τῆς λιθογραφίας νὰ παραστήσῃ καὶ τὰς λεπτοτάτας γραμμὰς καὶ τὰς πολυπλοκωτάτας συνθέσεις τοῦ πρωτοτύπου. Οὕτως ἡ πολύτιμος αὕτη τέχνη κατέστη ἀπαραίτητος παράγων ἐν τε ταῖς φιλολογικαῖς σπουδαῖς, παρέχουσα εἰς τὰ ὅμματα τοῦ περιέργου ἐρευνητοῦ καὶ τοῦ ἀρχαιοδίφου, αὐτὸ τὸ πρωτότυπον μὲ πάντα τὰ ἐλαττώματά του

καὶ τὰς ἐλλείψεις, μὲ τὰ κενὰ καὶ τὰ χάσματα, μὲ τὰς κολοβώσεις καὶ τὰς ἐκ τοῦ χρόνου ἀμαυρώσεις, ἀνευ διορθώσεων καὶ συμπληρώσεων, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, παραδίδουσα εἰς τὸν ἱστορικὸν ὄχι στερεότυπον ἢ κριτικὴν ἐκδοσιν κειμένου, ἀλλ' οἶνει αὐτὸ αὐτοῦαιον τὸ ἐγγράφον ἢ τὸ κείμενον, ὡς ἀπέρρευσε ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ πηγῆς ἢ κατὰ τὰ μᾶλλον ἀξιώπιστα ἀντίγραφα.

Οὕτως ἐν τῷ εἰδικῷ τμήματι τοῦ ἀρχείου καὶ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ὑπάρχει ἰδιαίτερα αἰθουσα μετὰ τῶν ἀναγκαίων φωτογραφικῶν μηχανημάτων, ἐν ἣ ἀνδρες ἔμπειροὶ ἀναπαράγουσι τοὺς θησαυροὺς τῶν βιβλιοθηκῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης. Ἀπαύγασμα τῆς ἐργασίας ταύτης πρόκειται τὸ Corpus inscriptionum semiticarum, οὐτινος ἡ ἀπεπεράτωσις ἐπιδιώκεται δραστηρίως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων, καὶ θέλει ἀποτελέσῃ ἔργον οὐ μόνον κλασικὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἀλλὰ καὶ συλλογὴν, ἥς ὁμοίαν οὔτε αἰ ἐλληνικαὶ οὔτε αἰ λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ θὰ ἔχωσι.

Καὶ ἄλλα δὲ ἔθνη ἐναμίλλως χωροῦσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ἀπετελέσθη τετράτομος συλλογὴ εἰς φύλλον τῶν σπουδαιοτέρων σχετικῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας, Ἰρλανδίας καὶ Σκωτίας ἱστορικῶν ἐγγράφων, ἐν δὲ Γερμανίᾳ ἐπεχειρήθη ἡ δημοσίευσις μεγάλης συλλογῆς αὐτοκρατορικῶν ἐγγράφων ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Πιπίνου μέχρι τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α'. Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἂν τοιαύτη τις συστηματικὴ ἐργασία ἄχρι τοῦδε καθυστέρησε, ἀλλ' ἐξεδόθησαν ὅμως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως τοῦ 1878 δύο μερικώτεροι συλλογαί, τὸ Μουσεῖον τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχείων; λαμπρὰ ἀνθολογία παντὸς εἶδους δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων ἀπὸ τῆς μεροβιγγικῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καὶ ἕτεραί τις συλλογὴ πρὸς χρῆσιν τῆς École des chartes. Ἀλλὰ τὸ νῦν ἐκδοθὲν Παλαιογραφικὸν Λεύκωμα ἀποτελεῖ τελευταίαν καὶ ἀρτιωτάτην συλλογὴν τῶν ὠραιότατων καὶ καλλίστων χειρογράφων καὶ ἐγγράφων κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν πάντων τῶν αἰῶνων. Δὲν ἐνδιαφέρει δὲ περιωρισμένον μόνον κύκλον λογίων, ἀλλ' ἔχει ἀντικείμενον τῆς ἀναπαραστάσεως τὰ πρωτότυπα μνημεῖα τοῦ πολιτικοῦ, θρησκευτικοῦ, φιλολογικοῦ, διοικητικοῦ καὶ καλλιτέχνικοῦ βίου τῶν Γάλλων. Ἠρῆσθη δὲ τοὺς τύπους τῶν διαφόρων τούτων πρωτοτύπων οὐ μόνον καὶ κυρίως ἐκ τῶν ἐν Παρισίοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ βιβλιοθηκῶν.

Τοιοῦτον τὸ νέον Παλαιογραφικὸν Λεύκωμα, ὅπερ διευκρινίζομε-

νον ἐν τοῖς κατέκαστα ὑπὸ τοῦ ἐκδότου διὰ διασαρητικῶν καὶ ἐπεξηγητικῶν παραρτημάτων θέλει ἀποβῆ εὐπρόσιτος πηγὴ εἰς τὰς χεῖρας παντὸς φιλοπόνου ἱστορικοῦ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους.

I. E. Διαμαντόπουλος

ΦΙΛΙΚΟΥ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

(Ἐκ τῶν τοῦ Παναγιώτου Σέκερη)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΣΕΚΕΡΗΝ

Ἀδελφέ μου Γεώργιε σὲ ἀσπάζομαι.

Ὁδησὸς τῆ 12 Αὐγούστου 1821.

Ὁ ἄνεμος τῆς δυστυχίας μ' ἔρριψεν ἐδῶ, ὅπου κατὰ μὲν τὸ ἐξωτερικὸν εἶναι ἡ θρυλουμένη κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος κατὰ δὲ τὸ ἐσωτερικὸν αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν, ὥστε μετεμελήθη δι' ὅτι δὲν ἔμεινα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ συσφαγῶ καὶ ἐγὼ μὲ τόσους ἄλλους ἀδελφούς καὶ ὁμογενεῖς μας διὰ νὰ μὴν θλιβῶμαι τώρα· τὸ περισσότερον αἴτιον ὅπου μοῦ προξενεῖ ἀπαρηγόρητον θλίψιν εἶναι τοῦτο, ὅπου δὲν εὐρίσκω ἐπιστήθιον φίλον εἰς τοῦ ὁποίου τὴν εἰλικρίνειαν νὰ ἐμπιστευθῶ τὴν φαμελιὰν καὶ καλὴν ἀνατροφήν τοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα νὰ τῆς χρησιμεύσω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην τῆς. Ὁ ἀδελφός μας! δὲν μᾶς ἀφήκε λέγων ὅτι θέλει νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος καὶ ὅτι ἐγὼ πρέπει νὰ μείνω ἔχωντας φαμηλιὰν, πλὴν οὔτε ἔρχεται οὔτε ἐμένα ἀφήνει νὰ ἔλθω· λόγιασε λοιπὸν πόσον θλιβομαι καὶ σχολίασε τὴν γραφὴν μου, διὰ νὰ εὐρῆς ὅσα δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ ἐξηγηθῶ. Ταῦτα περὶ τῆς ἐμῆς δυστυχίας.

Σὺ δέ, ἀδελφέ μου, ἂν ἔχῃς γενναῖα καὶ ὀρθὰ φρονήματα μὲ τὰ ὁποῖα στοχάζεσαι νὰ χρησιμεύσῃς τῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας τὰς περιστάσεις, διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἀλληλογραφίας δὲν τὰς γνωρίζω ἀληθῶς, οὔτε ἐγὼ, οὔτε κανένας ἄλλος διὰ νὰ τὰς μάθω ἀπὸ ἐκείνων, πρέπει νὰ λάβῃς ὡς ῥομφαίαν εἰς μὲν τὴν χεῖρα τὸ κονδύλι, εἰς δὲ τὴν γλῶσσαν τὸν Δημοσθένην. Ἐπειδὴ αὐτὴ καὶ σήμερον καὶ μετὰ ταῦτα ἔχει περισσότεραν χρεῖαν ἀπὸ πεπαιδευμένους ἢ στρατιώτας, μὲ τοῦτο δὲν θέλω νὰ σὲ ἀποκαταστήσω ψοφοδεῆ, ἀλλὰ μάλλον χρησιμώτερον. Τὰ γράμματά σου ἀπὸ Παρισίους καὶ Μασσαλίαν ἔλαβον καθὼς καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀπὸ τὰς 18 Ἰουλίου ν. ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶδα ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκινούσατε διὰ τὴν ποθητὴν πατρίδα μὲ τὸν κύ-

ριον Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον· δόσε του τοὺς ἐκ μέρους μου προσκυνησμούς καὶ ἐλπίζω ὅτι αἱ εὐχαὶ τῆς πατρίδος νὰ σὰς εὐώδωσαν ἐν καιρῷ εἰς τὰς γλυκυτάτας ἀγκάλας τῆς καὶ νὰ σὰς στεφανώσουν ἐν καιρῷ μὲ τὴν δάφνην. Δὲν ἀμφιβάλω ὅτι ἡ πατρίς ἔχει χρεῖαν πολλῶν πραγμάτων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠμποροῦσαν νὰ τὴν προμηθεύσουν τὰ τέκνα τῆς ἐὰν εἶχαν πατριωτισμὸν, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν εἶναι νόθα καὶ ὁ Κύριος νὰ μᾶς ἐλεήσῃ κἂν μὲ τὴν ὁμόνοιαν τῶν ἐν τῇ πατρίδι εὐρισκομένων. Ἐπειδὴ ἀκόμη τώρα ἀρχίσαμε καὶ ὅλα τὰ φωτισμένα ἔθνη παρατηροῦν μὲ τὸ μικροσκόπιον ὡς καὶ τὰ παραμικρότερα κινήματά μας.

Ἐλπίζω νὰ ἐυστήθῃ σύγκλητος Βουλὴ καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ, κρίνω μὲ τὴν ἀσθενῆ μου ιδέα ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ στείλουν δύο ἢ περισσότερους τῶν προκομενεστέρων διὰ νὰ ζητήσουν ἐπὶ λόγῳ δαυνοῦ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν χρήματα καὶ λοιπὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου καὶ δὲν ἐλπίζω νὰ ἀποτύχωμεν καὶ ἂν ἰδοῦν δυσκολίας ἄς δώσουν ἐνέχειρον ἢ ἀντὶ χάριτος τὴν Κύπρον ἢ τὴν Κρήτην· αὐτὴ ἡ συμμαχία εἶναι χρησιμώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλην, καὶ ἀνάπαλιν αὐτὴ δύναται νὰ μᾶς ζημιώσῃ εἰς τὰ καίρια. Ὁ ῥωσικὸς πρέσβυς ἀναχωρήσας ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν ἦλθεν ἐδῶ· ἡ φυγὴ του ἄφησε τρόμον εἰς τοὺς τυράννους καὶ ἐπέφερε προσωρινὴν ἡσυχίαν ἐκεῖ καὶ ἐπαπειλεῖ τὸν κατὰ Τουρκίας πόλεμον, ἀλλὰ Κύριος οἶδε πότε καὶ πῶς θέλει γενῆ δι' αὐτοὺς λοιπὸν καὶ ἄλλους ἰσχυροτέρους λόγους εἶναι χρησιμώτερα καὶ ἀναγκαιοτέρα πάσης ἄλλης συμμαχίας ἐκείνη τῆς Ἀγγλίας, ἐκτὸς πλέον ἂν εἶναι σύμμαχοί μας οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ πάλιν τότε εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κολακεύωμεν τὴν Ἀγγλίαν. Ἐπειδὴ κηρυττομένου τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας ῥωσικοῦ πολέμου, Κύριος οἶδε ποῖαν μορφήν λαμβάνουν τὰ εὐρωπαϊκὰ ἰντερέσα. Πρόβαλε εἰς τὴν σύγκλητον τὴν γνώμην μου καὶ ἂν φανῆ ἀρεστή, καλῶς, εἶδὲ ἄς ἀποβληθῇ. Μὴ βαρυνθῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψῃς περιστάτως μὲνως τὰ πράγματα τῆς πατρίδος εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκονται μέσον τοῦ ἐν Τριεστίῳ κυρίου Ἰωάννου Καρτζιώτου καὶ μὲ ὑποχρεῶνεις μεγάλως. Τὰ τῆς Μολδαβίας οἰκτρὰ πρέπει νὰ ἐγνωρίσθωσαν αὐτοῦ πρὸ καιροῦ, ἀλλὰ ἡ ἀποτυχία ἐκείνων τῶν ἐπιβούλων καὶ προδοτῶν τῆς ἰδίας των πατρίδος πρέπει μάλλον νὰ μᾶς ἐγκαρδιώσῃ διὰ νὰ σταθοῦμεν ὅλοι μέχρι τελευταίας ῥανίδος τοῦ αἵματός μας ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τῷ. Ὁ Θεὸς εἴη μεθ' ἡμῶν.

Σὲ ἀσπάζομαι **II. Σέκερης.**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ

Τὸ μετὰ τοῦ μηνὸς τούτου ἀπερχόμενον ἔτος 1887 καταλείπει πικρὰν ἀνάμνησιν, τὸν θάνατον τοῦ σοφοῦ νομοδιδασκάλου **Νικολάου Σαριπόλου**, ἀνάμνησιν πικρὰν οὐ μόνον τῇ πατρίδι ἡμῶν, ἔνθα τοσοῦτον σπανίζουσιν οἱ ἀληθεῖς ἐπιστήμονες, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς σοφοῖς τῆς Ἑσπερίας, ἧς πλείεσται Ἀκαδημαῖαι καὶ πεπαιδευμένων Ἰδρύματα εἶχον κόσμημα καὶ μέλος δραστηριώτατον τὸν ἀείμνηστον ἄνδρα. Δὲν εἶνε τόπος ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσωμεν τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ Νικολάου Σαριπόλου, διότι καὶ ὁ τύπος διὰ μακρῶν ἐξέθηκε τὰ κατ' αὐτόν, καὶ βραδύτερον θὰ γίνῃ βεβαίως ὑποκείμενον ποικίλων μελετῶν ἐμβριθῶν καὶ δικαίων ὡς ἦτο καὶ ὅλος αὐτοῦ ὁ βίος.

Τοῦ κοινοῦ πένθους δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ μετάσχη καὶ ὁ *Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός*, οὗ ἦτο ὁ ἀείμνηστος ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιτίμων μελῶν· τὰ παλαιότατα δὲ τῶν μελῶν τοῦ *Παρνασσοῦ* ἐνθυμοῦνται τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου ἐνώπιον συνωστιζομένων ἀκροατῶν ἀπήγγειλε μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ σπανίας εὐφραδείας καὶ κάλλους λόγου καὶ δυνάμεως τὴν «περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλευθερίας» μελέτην, ἣν ὁ Σύλλογος ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ἐξετύπωσε καὶ διένειμε περιζήτητον γενομένην· ἡ συνεδρία ἐκείνη τοῦ Συλλόγου ὠμοίαζε μᾶλλον ὡς μάθημα πανηγυρικόν, εἶνε δὲ μία τῶν ὀλίγων, αἵτινες διαμένουσιν ἔτι ἔναυλοι εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροασαμένων.

Διὸ ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ ἀείμνηστου συνελθὼν ἐκτάκτως ὁ Σύλλογος ἐψήφισε τὴν κατάθεσιν στεφάνου ἐκ δάφνης, ἐλάχιστον δείγμα σεβασμοῦ καὶ τιμῆς πρὸς ἕξοχον ἐπιστήμονα, πολίτην καὶ οἰκογενειάρχην.

Φ.